

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK MEĐUNARODNI ODNOSI I DIPLOMATIJA

ODNOS BOSNE I HERCEGOVINE I EVROPSKE UNIJE S
VOJNO-POLITIČKOG ASPEKTA

-magistarski rad-

Kandidatkinja

Sanela Čizmić

Broj indeksa: 628/II-PIR

Mentorica

Prof.dr. Nedžma Džananović Miraščija

Sarajevo, (septembar, 2023)

Sanela Čizmić

2023

ODNOS BOSNE I HERCEGOVINE I
EVROPSKE UNIJE S VOJNO-POLITIČKOG
ASPEKTA

ODSJEK MEĐUNARODNI ODNOSI I DIPLOMATIJA

ODNOS BOSNE I HERCEGOVINE I EVROPSKE UNIJE S
VOJNO-POLITIČKOG ASPEKTA

-magistarski rad-

Kandidatkinja

Sanela Čizmić

Broj indeksa: 628/II-PIR

Mentorica

Prof.dr. Nedžma Džananović Miraščija

Sarajevo, (septembar, 2023)

SADRŽAJ

UVOD	3
TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA	3
Problem istraživanja.....	3
Predmet istraživanja.....	4
Ciljevi istraživanja	5
Naučni cilj	5
Društveni cilj	5
Sistem hipoteza	6
Način (metode) istraživanja.....	6
Vremensko i prostorno određenje istraživanja.....	7
NASTANAK ODNOSA BIH I EU	9
Dejtonski mirovni sporazum (najvažniji aspekti).....	11
ZAJEDNIČKA VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA EU I BIH.....	13
Zajednička Vanjska i sigurnosna politika EU (Evropska sigurnosna i odbrambena politika)	13
Zajednička Vanjska i sigurnosna politika BiH (Evropska sigurnosna i odbrambena politika).....	18
MEĐUNARODNI AKTERI VOJNO – POLITIČKOG ODNOSA BIH I EU I NJIHOVE MISIJE U BIH.....	22
Ujedinjene nacije (UN).....	22
UNPROFOR (United Nation Protection Forces)	23
Evropska unija	25
Evropska služba za vanjsko djelovanje (ESVD)	28
Politički i sigurnosni odbor (PSO).....	29
Vojni odbor Evropske Unije (EUMC – European Military Committee)	30
EUFOR – European union forces (vojna misija/operacija ALTHEA u BiH).....	30
Poličijska misija EU (EUPM)	35
Sporazum o stabilizaciji i proširivanju (SSP).....	37
Sjevernoatlanski savez (North Atlantic Treaty Organization, NATO)	38
Civilna i vojna NATO struktura.....	39
Partnerstvo za mir (Partnership for Peace – PfP)	45

Akcijski plan za članstvo (Membership action plan, MAP).....	46
Ured visokog predstavnika (Office of the High Representative – OHR)	48
Delegacija Evropske unije u BiH i Ured specijalnog predstavnika Evropske unije u BiH	51
Organizacija za saradnju i sigurnost u Evropi (Organization for Security and Co-Operation in Europe – OSCE)	53
VOJNOPOLITIČKI INSTITUCIONALNI OKVIR U BIH	55
Predsjedništvo Bosne i Hercegovine	55
Ministarstvo odbrane BiH.....	56
Ministarstvo vanjskih poslova.....	59
BIH ZVANIČNICI O ODNOSU IZMEĐU BIH I EU	61
ZAKLJUČAK	65
BIBLIOGRAFIJA	68

UVOD

TEORIJSKO – METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Problem istraživanja

Bosna i Hercegovina je po mnogo čemu specifična zemlja. Skoro trideset godina nakon razornog rata koji je zaustavljen Dejtonskim mirovnim sporazumom, BiH se i dalje oporavlja, međutim taj oporavak je jako spor i mukotrpan. Problemi su mnogobrojni i često ne postoji politička volja da se dođe do zajedničkog i optimalnog rješenja. Evropska unija je sa svojim institucijama i kapacitetima prisutna na teritoriji BiH te nastoji pružiti pomoć BiH na putu u evropsku porodicu. Problem ovog istraživanja je upravo prisustvo i djelovanje EU i njenih institucija u BiH sa fokusom na vojno-politički segment s obzirom na dvojaku ulogu EU u stabilizaciji tj. kriznom menadžmentu i u “redovnom” procesu priključenja.

Na teritoriji države BiH pored zvaničnih Oružanih snaga, prisutne su i vojne snage drugih zemalja. S jedne strane, prisutne su vojne snage članica NATO saveza a s druge strane vojne snage članica Evropske unije koje djeluju, kroz operaciju ALTHEA. Svaka od ove dvije komponente ima svoju misiju, zadatke i nadležnosti koje se prepliću i usko koordiniraju sa Oružanim snagama BiH. Njihovo prisustvo uveliko doprinosi održanju mira, sigurnog i stabilnog okruženja, izgradnji kapaciteta i obuci Oružanih snaga BiH a djeluju i kao savjetodavno tijelo u reformi odbrane BiH i njenoj integraciji u euro-atlanske strukture.

Međutim, pored vojnih struktura tu su i one iz domena političkog života putem kojih EU djeluje na teritoriji BiH. To su prvenstveno Delegacija EU u BiH i Specijalni predstavnik EU u BiH. Uloga Delegacije je usmjerena na predstavljanje, objašnjavanje i primjenu politike EU, analizu i izvještavanje o politikama i kretanjima u zemlji i vođenje pregovora u skladu sa mandatom dok Specijalni predstavnik EU za BiH ima ulogu jačanja političke podrške u Procesu stabilizacije i pridruživanja. EUSR daje savjete i podršku u političkom procesu institucijama na svim nivoima, sa ciljem obezbjeđivanja veće dosljednosti i koherentnosti svih političkih, ekonomskih i evropskih prioriteta.

Jedna od neizostavnih institucija je Ured visokog predstavnika koji predstavlja vodeću organizaciju za civilni aspekt implementacije mira u BiH. Daytonskim mirovnim sporazumom, visoki predstavnik je u ime međunarodne zajednice zadužen za nadgledanje provedbe civilnih aspekata Mirovnog sporazuma u Bosni i Hercegovini. Visoki predstavnik također ima zadatak da koordinira aktivnosti međunarodnih civilnih organizacija i agencija koje djeluju u zemlji.

Pred Bosnom i Hercegovinom kao budućim kandidatom za ulazak u Evropsku uniju stoje mnoge zadaće, problemi i prepreke. Da bi razumjeli položaj u kojem se trenutno nalazi država Bosna i Hercegovina kao i prepreke koje joj stoje na putu i ometaju njen brži razvoj ali i mogućnosti i prilike koje su na raspolaganju, potrebno je sagledati uzroke, nastanak, djelovanja, prisustvo i uticaj EU institucija, na institucije BiH, u periodu od 1992.godine do danas, s ciljem pronalaženja što adekvatnijeg načina za brži razvoj i prosperitet.

Predmet istraživanja

Predmet i glavni fokus ovog istraživanja je vojno - politički aspekt odnosa Evropske unije prema Bosni i Hercegovini sa posebnim osvrtom na uticaj NATO organizacije i evropskih vojnih snaga (EUFOR) kroz operaciju ALTHEA, OHR-a, Delegacije EU i Specijanog predstavnika EU u BiH, kao i institucije državne vlasti u čijoj sferi djelovanja su ovi segmenti.

Taj odnos će biti istražen kroz tri turbulentna i različita vremenska okvira, od kojih svaki nosi određene karakteristike, specifičnosti i aktere, koji su ostavili kako pozitivan tako i negativan trag na Bosnu i Hercegovinu. S posebnom pažnjom će se detektirati faktori koji određuju kvalitet odnosa u različitim periodima, vremenskim okvirima istraživanja:

- ratni period od 1992 do kraja 1995.godine,
- posleratni period od 1996 do 2004.godine,
- period od 2004 do 2016.godine.

Veoma turbulentan konfliktni i post-konfliktni period, izazovi novog savremenog globalizacijskog doba, svakodnevne nove i sve složenije krize, teroristički napadi, utiču na sve države, bez obzira da li su članice Evropske unije, NATO organizacije ili ne. Zemlje poput BiH, ranjive i osjetljive na promjene i maligne uticaje, koje uz sve i “zavise” od velikih evropskih i svjetskih aktera, donosilaca važnih odluka, osjete taj uticaj.

S posebnom pažnjom tokom istraživanja razmatraće se kompleksnog institucionalnog okvira BiH kao i institucija Evropske unije u čijoj nadležnosti se nalaze ovi aspekti a koji su kreatori odluka, direktiva i politike. Ove institucije su se, u dugom periodu svog bivstvovanja na teritoriji BiH, i same restrukturale, mjenjale misiju, zadatke i nadležnosti, s toga će biti analizirane u okviru tri naprijed navedena vremenska okvira.

Ciljevi istraživanja

Naučni cilj

U sklopu pokušaja da produbimo znanje i teorijsko razmatranje procesa integrisanja, prihvatanja normi i oponiranja normama, osnovni naučni cilj je razumijevanje faktora koji uslovjavaju vojno – politički odnos BiH i EU. Na toj osnovi otkrićemo faktore iz segmenta različitosti kao i dvojakog prisustva EU s aspekta kriznog menadžmenta i integracijskog procesa, eventualno podudaranje ili konfrontiranje, prepreke, prednosti, mogućnosti.

Društveni cilj

Sama spoznaja društvene stvarnosti i identifikacija suštine vojno – političkog odnosa BiH i EU nisu same po sebi cilj. Društveni cilj istraživanja odnosa BiH i EU koji traje više od 30 godina a koji je nastao nemilim događajima 90-tih je produbiti znanje iz ove oblasti, proširiti stručno znanje s namjerom informisanja šire javnosti. Izučavanje nastanka i razvoja vojno – političkog odnosa BiH i EU krucijalno je s aspekta dosadašnjih naučenih lekcija koje će poslužiti u budućim

procesima pregovaranja u segmentu vanjske sigurnosne i odbramene politike u cilju uključivanja BiH u evropsku porodicu. Pored toga stečeno znanje i iskustvo može se primjeniti na transformacijskim procesima iz kriznog menadžmenta u integracijski proces koji slijedi, u cilju eliminisanje nepotrebnih ili prevaziđenih koraka.

Sistem hipoteza

Generalna hipoteza glasi:

H: Odnos Bosne i Hercegovine i Evropske unije s vojno - političkog aspekta nije na zadovoljavajućem nivou, s obzirom na mogućnosti koje su postojale i još stoje na raspolaganju. Bosna i Hercegovina te mogućnosti nije iskoristila, iz više razloga.

Posebne-pojedinačne hipoteze glase:

- H1. SAD su nadmoćniji faktor u kriznom menadžmentu u odnosu na Evropsku uniju
- H2. Zajednička vanjska i sigurnosna politika je osnova uspješne saradnje BiH i EU
- H3. Vojne i policijske misije EU u BiH ostvarile su pozitivne rezultate u očuvanju mira i integraciji
- H4. Politička neslaganja razlog zaostalog procesa integracije.

Način (metode) istraživanja

Koncept rada biće zasnovan na kvalitativnom istraživanju. Metodologija će se temeljiti na nekoliko različitim metoda u odgovarajućim kombinacijama, na takozvanom internom istraživanju, analizi zakonodavstva (analiza domaćih i međunarodnih relevantnih dokumenata), individualnim intervjuiima s akterima vojno - političkog života na državnom i međunarodnom nivou.

U početnoj fazi istraživanja kao osnovna metoda koristiće se proučavanje dokumentirane i arhivske građe (primarna, sekundarna i tercijarna), kako bi formirali hronološku sliku o ovoj

problematici, generalno kako na međunarodnom tako i na lokalnom nivou, te kako bi sumirali i prezentirali dosadašnje rezultate i zaključke. Tokom ove faze koristiće se pisana građa kao na primjer knjige, zakonski i podzakonski akti, radovi drugih istraživača koji su se bavili i bave se ovom problematikom, razni članci napisani na ovu temu (vodeći računa o vjerodostojnosti).

Centralni dio istraživanja obuhvatiće druge metode od kojih bi navela kontakte sa državnim institucijama (Predsjedništvo BiH, Ministarstvo odbrane, Ministarsvo vanjskih poslova, Direkcija za evropske integracije) i međunarodnim organizacijama (Glavni štab NATO/EUFOR, OHR, EUSR), u čijim nadležnostima su i vojno – politička pitanja. S tim u vezi biće organizovani intervijui sa ključnim i glavnokomadujućim članovima naprijed pomenutih organizacija kako bi učesnici dali svoje komentare, viđenja ove teme ali i moguće ideje, rješenja koja smatraju značajnim a koja bi moga unaprijediti cjelokupnu situaciju.

Vremensko i prostorno određenje istraživanja

Analiza, pročavanje, selekcija prikupljene literature i naučnih informacija kao i pismeno formulisanje rada u skladu sa postavljenim hipotezama proteže se kroz period od 2016.g. do septembar 2023.g. Istraživanje obuhvata period od 1992.g. do inicijalno 2016.g (u neki segmentima sa osvrtom do septembra 2023.g.). Rad je pisan tokom 2023.g.

Prostorno određenje istraživanja ograničeno je na Sarajevo tj. sjedište institucija, domaćih i međunarodnih, u kojima će se provoditi intervju sa ključnim, vodećim osobljem.

"U svijetu kakav je i sa ljudima kakvi jesu, nije se moglo više postići"

Alija Izetbegović

Predsjednik Republike Bosne i Hercegovine

NASTANAK ODNOSA BIH I EU

Razvojem situacije i pojačanim sukobima u Jugoslaviji, devedesetih godina XX vijeka, Evropa je sebe postavila na mjesto predodređenih, onih koji su sposobni da kreiraju izvodivo rješenje u upravljanju ovom krizom. Zapadni Balkan je postao odlična prilika za EU da iskaže svoje umijeće upravljanja krizama na svom pragu. Ubrzo je uslijedilo veliko razočarenje i neuspjeh Evrope da spriječi nasilje koje je viđeno kao znak nesposobnosti za ulogu međunarodnog sigurnosnog aktera.

Raspad Jugoslavije desio se u vrijeme kada EU nastoji da se transformiše iz ekonomске zajednice u međunarodnog aktera. Rat u BiH pokazao je slabost EU da spriječi sukobe jer države članice nisu imale zajednički stav, tj. nisu se mogle složiti oko strategija, opcija ili vojne sile. Ovo je okarakterisalo EU kao slabog aktera u odnosu na SAD koje su pokazale sposobnost za intervenciju u cilju prekida sukoba. Kapacitet za zaustavljanje sukoba u BiH nije imao ni UN koji je poduzimao akcije poput: diplomatskih i pokušaja prisile, posredovanje, embargo na uvoz oružja, zabrana letova koju je nametnuo NATO, itd. Misija UN, koja je djelovala od 1992.g. do 1995.g. nije uspjela spriječiti nasilje a UNPROFOR je pokazao svoju nesposobnost u sprečavanju genocida u Srebrenici. Naime ova mirovna operacija imala je zadatak isporuke humanitarne pomoći i nadgledanja sigurnosnih zona ali nije bila ovlaštena da koristi silu radi zaštite civila. Nakon ovog neuspjeha NATO je pokrenuo svoju operaciju "namjerna sila" koja je rezultirala pristankom bosanskih Srba na pregovore i potpisivanjem 1995.g. Opšteg okvirnog Sporazuma za BiH/Dejtonski mirovni sporazum i okončanju rata u BiH.

Uporedo sa razvojem situacije na Balkanu, na svjetskoj sceni se dešavaju značajne promjene. North Atlantic Treaty Organization (NATO) pokreće proces preispitivanja prirode, svrhe alijanse i njene uloge zbog radikalno izmjenjene situacije u Evropi koje se tiče ujedinjenja Njemačke i raspada SSSR-a. Londonskom NATO deklaracijom iz jula 1990. godine i Rimskom deklaracijom za mir i saradnju iz novembra 1991. godine prepoznat je istaknut strateški koncept Alijanse koji teži stabilnom i sigurnom okruženju u post hladnoratovskoj eri, jer Sovjetski blok ne prestavlja više prijetnju zapadnoj Evropi. Novi NATO strateški koncept pozvao je na prilagođavanje i strukturalnu reorganizaciju, u vidu manjih, više fleksibilnih i mobilnih NATO snaga. Ovakvo

redefinisanje NATO misija kao i restrukturiranje snaga u istočnoj Evropi, dovelo do uspostavljanja novih bilateralnih i multilateralnih radnih grupa koje su imale različite ciljeve i zadatke, osim rata.

BiH je prošla kroz transformaciju od izgradnje mira do održavanja mira, koji se odvijao pod patronatom SAD a prenio na EU. Zemlja je postala mjesto za realizaciju prve misije Zajedničke sigurnosne i odbrambene politike i pružila mogućnost ovom instrumentu da postane funkcionalan¹. Međutim, zemlja je postala model izgradnje države i mira pod međunarodnom upravom u kojoj je EU imala glavnu ulogu sveobuhvatne i dugoročne posvećenosti. Ključni instrumenti putem kojih EU pokušava izgraditi funkcionalnu državu su vojna operacija i civilna misija u BiH u cilju izgradnje stabilnih kapaciteta za održivi red i sigurnost u BiH.

Dugo vremena Evropljani su stajali po strani, ne uplićući se u borbene i mirovne operacije u BiH. Uključili su se nakon operacija NATO-a i UN-a i svoj fokus usmjerili na uspostavljanje državnih institucija i obnovu infrastrukture. Izgradnja efikasnih državnih institucija i političkog sistema je proces u kojem OHR radi ostvarivanja ciljeva koristi bonske ovlasti tj. nameće odluke, gotova rješenja ali i koristi moguće članstvo u EU kako bi potaknuo domaće vlasti na aktivnu izgradnju države i potrebne reforme.

SAD su imale ključnu ulogu u zaustavljanju rata u BIH, međutim Evropljani su shvatili da se ne mogu osloniti na podršku SAD zauvijek a ujedno su željeli i vodeću ulogu u procesu izgradnje mira u BiH. Od 2000.g. nadzor nad administracijom je prebačen sa SAD na EU a prenošenjem ovlasti OHR-a na EU, Unija određuje skoro svaki aspekt kreiranja politike u BiH². Usljed ranijih neuspjeha, Unija teži ka poboljšanju svoje reputacije i jačanju globalne uloge kao nekoga ko je neovisan u odnosu prema UN, NATO i SAD. EU svojim akcijama u okviru Zajedničke sigurnosne i odbrambene politike želi pokazati kolektivnu odgovornost za sigurnost, izgraditi kredibilitet sigurnosnog aktera u region i svijetu, kao i da dokaže da je njena politika utoliko etična koliko i efikasna.

---

¹ Kmec, Vladimir, *EU Missions and Peacebuilding*, Routledge Studies in European Security and Strategy: New York, 2022, str. 97

² Kmec, Vladimir, *EU Missions and Peacebuilding*, Routledge Studies in European Security and Strategy: New York, 2022, str. 102

Odlukom SAD-a o povlačenju iz BiH radi angažmana u Iraku i Afganistanu, želi se postići da EU preuzme odgovornost u BiH u kojoj je situacija stabilana a process izgradnje mira pokrenut. EU je imala dovoljno vremena da se pripremi i planira svoje akcije. Očuvanje mira nije više bio primarni zadatak već na to mjesto dolaze izgradnja funkcionalne državne strukture te demokratsko upravljanje.

Zbog korumiranosti, BiH ne funkcioniše samostalno a institucionalna nesposobnost predstavlja glavnu prepreku miru, pogoršavajući ekonomsku i socijalnu nestabilnost. Država nije zahtijevala rekonstrukciju nego izgradnju novih državnih institucija – novu državu³. Uspostavljanje mira, sigurnosti i vladavine prava zahtjevalo je stvaranje funkcionalnih institucija, pravosuđa, policije i vojske. Bile su potrebne reforme i vojnog i policijskog sektora jer su dotadašnji djelovali kroz represivne instrumente. Operacije i misije koje je EU pokrenula u BiH fokusirane su na vojni i policijski aspekt izgradnje mira koji zajedno sa političkim, ekonomskim i pravosudnim sektorom postaju glavni prioriteti. EU se fokusirala na sve sfere izgradnje države ali je poseban fokus Zajednička sigurnosne i odbrambene politike na vojsci i policiji.

Dejtonski mirovni sporazum (najvažniji aspekti)

Dejtonski mirovni sporazum ima mnogo širi sadržaj od onog koji je bitan za ovu temu i koji ćemo predstaviti. U današnje vrijeme vrlo su česte kritike na račun istog, mada u BiH od njega sve počinje i na njemu se sve završava.

Na sastancima održanim pod pokroviteljstvom Kontakt grupe u Žanevi i New Yorku u septembru 1995.godine, Ministarstva vanjskih poslova BiH, Hrvatske i Srbije, postigli su dogovor o primirju u BiH. Prekid vatre potpisani je početkom oktobra dok pregovori u vezi Dejtonskog sporazuma započinju 1. novembra 1995. godine u Wright-Patterson bazi u Deyton, Ohio. 21. novembra 1995.g. nakon čega su zaraćene strana postigle Opšti okvirni sporazum za mir. Potpisivanje ovog

---

³ Kmec, Vladimir, *EU Missions and Peacebuilding*, Routledge Studies in European Security and Strategy: New York, 2022, str. 103

sporazuma je rezultat NATO vojne intervencije u BiH u augustu 1995. godine, nakon čega je uslijedio jaki međunarodni diplomatski pritisak. Potpisnici i svjedoci potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, potpisavši isti povrdili su međunarodni karakter sukoba. Mirovno rješenje nije bilo moguće bez međunarodnog posredstva.

Dejtonskim mirovnim sporazumom postavljeni su ciljevi postkonfliktne stabilizacije i izgradnje mira, uspostvljena je jedinstvena i demokratska BiH, stvaraju se vitalne državne strukture, obnavlja se privreda, započinje povratak raseljenih i izbjeglih lica. Dejton je uspostavio novi ustavni poredak u BiH sa dva entiteta i Distrikta Brčko kao samoupravne administrativne jedinice. Takva organizacija predstavlja izvor političke podjele unutar koje svaka od etno-grupa ima vlastite težnje, dijametralno različite u odnosu prema drugima. U skladu sa samim Sporazumom BiH je izrazito decentralizovana federalna država. Njeno unutrašnje ustrojstvo je zasnovano na etničkom principu, što predstavlja najveći nedostatak. Iako se, posebno danas ali i puno godina ranije govori o velikim nedostacima Dejtonskog mirovnog sporazuma, njegove najveće zasluge pripisuju se: prekidu rata/uspostavljanju mira i očuvanju nezavisne i cjelovite države koju čine dva entiteta među kojima je uspostavljana zona razdvajanja.

Sporazum sastoji se od jedanaest aneksa a svaki je za određenu oblast iznimno važan. U njemu je sadržan i sam Ustav BiH u Aneksu 4, dok za temu ovog rada posebno treba izdvojiti Aneks 1A. Sporazum o vojnim aspektima mirovnog dogovora, Aneks 1B. Sporazum o regionalnoj stabilizaciji i Annex 10. Civilna implementacija.

Neki od važnijih vojnih zadataka koji proizilaze iz Dejtonskog mirovnog sporazuma, uključuju sljedeće:

- Osiguranje slobode kretanja IFOR trupa
- Nadgledanje uspostavljanje granica i zone razdvajanja između strana
- Nadgledanje i u slučaju potrebe primoravanje strana na povlačanje snaga na vlastite teritorije
- Uspostava sigurnog okruženja za civilnu mirovnu implementaciju (pružanje pomoći UNHCR-u i drugim internacionalnim organizacijama koje su uključene u humanitarnu pomoć u BiH)
- Pomoć u nadgledanju i zaštiti civilnog stanovništva, izbjeglica i raseljenih lica
- Pomoć u čišćenju miniranih područja i drugih prepreka.

ZAJEDNIČKA VANJSKA I SIGURNOSNA POLITIKA EU I BiH

Zajednička Vanjska i sigurnosna politika EU (Evropska sigurnosna i odbrambena politika)

Ugovorom o EU, iz Maastrichta, 1992.godine uspostavljena je Zajednička vanjska i sigurnosna politika (ZVSP), što predstavlja ključni momenat razvoja vanjske politike EU. Ovome su predhodile eksterne promjene međunarodne scene poput: raspada SSSR-a, raspada Jugoslavije, ujedinjenja Istočne i Zapadne Njemačke, kao i interne težnje ka prevazilaženu ograničenja evropske političke saradnje, stvaranje međunarodnog identiteta, jačanje integracijskog okvira. Ugovorom o EU, Unija je dobila identitet na međunarodnoj sceni, ali ne i međunarodnopravni subjektivitet čime su znatno ograničeni kapaciteti njenih ZVSP-a, u odnosu na kapacitete koje imaju članice⁴. Primjena ZVSP započela je u vrijeme rastućih ratnih dejstava na području bivše Jugoslavije dok su zemlje članice EU postepeno gubile interes za razvoj ovih politika.

U periodu 1994/1995.g. dolazi do izražaja strukturalni karakter vanjske politike EU i fokus na druge dijelove svijeta kao i globalizaciju vanjskopolitičkih ciljeva. Ovakva vanjska politika uzrokuje pozitivne promjene okruženja na međunaronom nivou kao i u samim odnosima. U okviru strukturalne vanjske politike, diferenciraju se i nove karakteristike poput globalnog dobra, interesa Unije i drugih, ali se uočavaju i normativne i vrijednosne dimenzije vanjske politike EU.

Ugovorom iz Amsterdama, 1997.g. uspostavljena je funkcija Generalnog sekretara/Visokog predstavnika za ZVSP kao i Jedinica za planiranje politika i rano upozoravanje. Glavni zadatak ove nove funkcije je asistencija Vijeću i predsjedavanje, priprema i sprovođenje političkih odluka. Izbor osobe za poziciju Visokog predstavnika je značajniji od samog mandata istog. S obzirom, na reputaciju, diplomatsko iskustvo, biografiju za prvog Visokog predstavnika imenovan je Javier

---

⁴ Džananović-Miraščija, Nedžma, *Uvod u vanjsku politiku Evropske unije*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka, 2018, str. 62

Solana. Pored nove funkcije, Ugovor iz Amsterdama definiše i uspostavljanje zajedničkih strategija kao instrument ZVSP-a koje Uniji služe konkretnije i preciznije.

U sklopu ZVSP razvija se novi projekt Evropska sigurnosna i odbrambena politika (ESOP). Nedostatak evropske vojne moći i potvrda iste, jasno je iskazan intervencijom NATO-a u BiH 1995.g. a kasnije i intervencijom na Kosovu 1999.g. Međutim, upravo to dovodi do približavanja stavova i spremnosti na saradnju sa NATO-om kao i jačanju evropskih vojnih kapaciteta odbrane i sigurnosti. Po prvi put nakon II svjetskog rata Njemačka učestvuje u međunarodnim vojnim operacijama čime jača evropske vojne kapacitete. Dolazi i do unapređenja saradnje između UK i Francuske čiji predstavnici ističu potrebu kreiranja vojnih kapaciteta kao i način njihove aktivacije, djelovanja u međunarodnim krizama.

Evropsko vijeće je na samitu u Kelnu 1999.g. potvrdilo uspostavljanje Evropske odbrambene i sigurnosne politike (ESOP) dok su na samitu u Helsinkiju donesene odluke o razvijanju kapaciteta za slanje vojnih snaga i uspostavljanje Političkog i sigurnosnog komiteta, Vojnog komiteta i Vojnog osoblja pod okriljem Vijeća⁵. Iniciran je i razvoj civilnih komponenti, policijske i pravosudne misije, za upravljanje krizama. Potpisivanjem Sporazuma “Berlin plus” riješeno je pitanje korištenja NATO vojnih resursa i komandnih struktura. Na osnovu ovog sporazuma od 2003.g. EU je preuzeo misiju u Makedoniji a od 2004.g. operacija ALTHEA, EUFOR misija sa sjedištem u Sarajevu koristi materijalna resurse NATO baze Butmir. I pored barijera u odlučivanju i sporosti sistema, Unija je u period od tri godine, uspostavila mehanizme za prve misije. Formiranje ESOP-a predstavlja pozitivan iskorak vanjskopolitičkih djelovanja EU. Članice EU su aktivirale vlastite nacionalne kapacitete u korist ciljeva EU.

Niz terorističkih napada koji su se desili od 2001.g. do 2005.g. doveli su u pitanje pozicioniranje EU kao vanjskopolitičkog subjekta. Američke akcije koje su uslijedile kao odgovor na terorističke napade, uzrokovale su diferenciranje stavove članica EU, s jedne strane našle su se proameričke a s druge članice koje su na ove akcije gledale kao na prijetnju zapadnoevropskoj sigurnosti. Ovakvi

---

⁵ Džananović-Miraščija, Nedžma, *Uvod u vanjsku politiku Evropske unije*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka, 2018, str. 68

stavovi ponovno su potvrdili postojanje nekoordiniranih i dijametalno različitih stavova u odnosu prema vanjskopolitičkim i sigurnosim pitanjima kao i ograničenost evropskih vojnih kapaciteta.

U isto vrijeme 2004.g., EU je smanjenje američkog vojnog prisustva na Balkanu, iskoristila kao priliku i preuzela misiju od NATO-a, putem nove misije pod nazivom Althea. Usljed mnogobrojnih sigurnostnih prijetnji javlja se potreba za preispitivanjem unijskih vanjskopolitičkih ciljeva i njenoj poziciji na međunarodnoj sceni.

Visoki predstavnik za ZVSP predložio je Evropskom vijeću, Evropsku sigurnosnu strategiju, koja je bi predstavljala polaznu tačku narednih vanjskopolitičkih akcija i način riješavanja nesuglasica, izgradnje povjerenja, i zajedničkog identiteta. Ovim dokumentom Unija je postavila dva važna cilja: izgradnja sigurnosti u svom susjedstvu i izgradnja međunarodnog poretku zasnovanom na efektivnom multilateralizmu⁶. Suštinske vrijednosti i odrednice vanjske politike EU postale su međunarodne institucije, međunarodni poredak i multilateralizam.

Proširenje EU 2004.g. predstavlja njen najveći i najznačajniji vanjskopolitički projekat a process proširenja transformisan je u najuspješniju strukturalnu vanjsku politiku. EU je u centralnoj i istočnoj Evropi dovela do transformacije i stabilizacije ove regije a proces proširenja dao podstrek Uniji da pojača aktivnosti vanjske politike i akcije prema novim članicama. Nove članice Unije takođe su doprinijele razvoju određenih dimenzija njene vanjske politike ali su uzrokovale i neke negativne reakcije poput: jaza između velikih i malih članica, neravnopravno učestvovanje u kreiranju vanjske politike uslijed neaktivnosti diplomacija novih članica, što dovodi do ograničenja u procesu odlučivanja. Usljed toga, kreiranje vanjske politike i donošenje odluka postaje zadatak velikih zemalja unutar Unije.

Pregовори o reformama, jačanja Unije prije proširenja 2007.g. vođeni su u sklopu Konvencije o budućnosti Evrope čiji se prijedlog ugovora o Ustavu EU odnosio na promjene vezane za vanjskopolitičko djelovanje:

---

⁶ Džananović-Miraščija, Nedžma, *Uvod u vanjsku politiku Evropske unije*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka, 2018, str. 71

1. Uvođenje međunarodnog personaliteta Unije
2. Stavljanje svih vanjskih odnosa Unije pod jedno poglavlje Ugovora (Poglavlje V, vanjski odnosi EU)
3. Otvaranje nekoliko novih funkcija “ministara vanjskih poslova Unije”, predsjedinka Evropskog vijeća, te osnivanje Evropske službe za vanjsko djelovanje (ESVD)
4. Proširivanje tzv. Petersburških zadataka, veću fleksibilnost u razvijanju i implementiranju ESOP-a i osnivanje Evropske agencije za odbranu (EAO)⁷.

Međutim iz razloga preobimnog proširenja, po nekim političarima, došlo je do odbacivanja i povlačenja članica iz Ugovora o EU što je dovelo do krize unutar Unije, koja je odustala od reforme vanjskopolitičkog aparata ali i skorašnjih namjera proširenja. Iako ugovor o EU nije usvojen članice Unije su pokrenule druge aktivnosti i formirale Evropsku agenciju za odbranu 2004.g. Na sastanku u Lisabonu 2007.g. dogovoren je usvajanje Ugovora o reformi a 2009.g. na snagu je stupio Ugovor iz Lisabona koji je označio novi početak procesa institucionalizacije.

Osnovna razlika ovog ugovora u odnosu na raniji je postavljanje vanjske politike pod jedno poglavlje Ugovora o EU kao i puna pravna osobnost EU, jasno je definisana pozicija Visokog predstavnika za ZVSP koja prerasta u nadsuperiornu funkciju. Naziv pozicije se mijenja u Visoki predstavnik za vanjsku i sigurnosnu politiku EU, te pored vanjske i sigurnosne politike preuzima funkciju komesara Evropske komisije za vanjske odnose, predsjedava Vijećem za vanjske poslove i preuzima poziciju šefa ESVD. Kao podrška Visokom predstavniku osnovana je Evropska služba za vanjsko djelovanje (ESVD). Delegacije Evropske komisije u svijetu su promjenile naziv i formu u Delegacije EU i dodane u strukturu ESVD. Vanjsko predstavljanje EU sadržano je u dvije funkcije Visokog predstavnika za ViSP i stalnog predsjednika Evropskog vijeća. Evropska sigurnosna i odbrambena politika je promjenila naziv u Zajednička sigurnosna i odbrambena politika (ZSOP) a mnogi aranžmani su od sada regulisani ugovorom a dodane su i odredbe o flaksibilnosti i solidarnosti. Novi Ugovor stupio je na snagu 01. decembra 2009.g. a očekivanja od implementiranih novina o jačanju vanjskopolitičke funkcije su se značajno smanjila.

---

⁷ Džananović-Miraščija, Nedžma, *Uvod u vanjsku politiku Evropske unije*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka, 2018, str. 73

Na pozicije predsjednika Evropskog vijeća i Visokog predstavnika za ViSP članice Unije imenovale su belgijskog premijer Hermana van Rompuya a na poziciju komesarke za trgovinu britansku političarku Catherine Ashton.

U ovom periodu dolazi do smanjenja interesovanja i podrške u segmentu ZSOP usljeđ odluke Francuske da se vrati u strukturu komande NATO. Tokom mandata Lady Ashton formirana je i zaživjela ESVD a 2011.g. predstavljena je Evropska politika prema susjedstvu. EU je 2012.g. dobila Nobelovu nagradu za mir zahvaljujući ulozi koju je imala u promociji mira, demokratije, ljudskih prava. Hrvatska je u julu 2013.g. postala članica EU kao prva zemlja zapadnog Balkana koja je iskoristila prilike sa Solunskog samita iz 2003.g.

Mandat Visoke predstavnice za ViSP Frederike Mogherini, koja je preuzeila dužnost 2014.g. praćen je negativnom političkom trendovima i okolnostima poput imigrantske krize koja je Uniju zahvatila 2015.g. i koja je otkrila velika neslaganja između članica Unije i stavila pod znak pitanja međusobnu solidarnost. Ovo je samo početni događaj koji je označio veoma loš period, pun izazova, za EU a slijede ga jačanje krajnje desnice, Brexit, izbor Donalda Trumpa za predsjednika SAD.

Kao odgovor na novonastalu situaciju Visoka predstavnica je u junu 2016.g. je predstavila Globalnu strategiju za vanjsku i sigurnosnu politiku, koja definiše prioritetne oblasti djelovanja: sigurnost, otpornost država i društava, zajednički pristup sukobima, saradnju i globalno upravljanje. Početkom 2018.g. Evropska komisija je predstavila novu strategiju za proširenje. Trenutni Visoki predstavnik za ViSP EU je Josep Borell Fontelles. (2019-2024).

Zajednička Vanjska i sigurnosna politika BiH (Evropska sigurnosna i odbrambena politika)

U BiH kao i ostalim državama Zapadnog Balkana postoji veliko pristustvo institucija Evropske Unije iako se tokom godina prisustvo tih institucija smanjivalo i mijenjalo. Ono što je značajno je da Bosna i Hercegovina čini dio Zajedničke vanjske i sigurnosne politike EU.

Kada je riječ o vojnim snagama EU, one na području BiH djeluju u sastavu misije ALTHEA prema mandatu koji dodjeljuje Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija. U BiH u ovom trenutku raspoređeno je 600 vojnika (uz trenutnu tendenciju povećanja broja). U BiH osim prisustva delegacije EU mandat ima i specijalni predstavnik EU. Trenutno tu dužnost obavlja Johann Sattler.

Iako BiH sarađuje sa institucijama EU njen put ka ostvarivanju članstva ne bilježi zadovoljavajuću dinamiku. U odnosu na ostalih pet država Zapadnog Balkana koje streme ka članstvu u EU, BiH je u velikom zaostatku. Kandidatski status dodijeljen joj je na Summitu čelnika EU u Briselu 15.decembra 2022. godine. Ono što pred BiH sada predстоji je ispunjavanje svih 14 prioriteta za počinjanje pregovora o pristupanju EU a koji su identificirani u Mišljenju Evropske komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo, koje je Vijeće usvojilo 2019. godine.

Članstvo u EU i regionalna saradnja ostali su vanjskopolitički prioriteti Bosne i Hercegovine u Strategiji vanjske politike za period 2018-2023. godine. Iako je put započela s Hrvatskom, Sjevernom Makedonijom i Albanijom, a potencijalna kandidatkinja postala na EU – WB Samitu u Solunu 2003. godine, još uvijek ima isti status. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju stupio je na snagu 2015. godine. Aplikacija za članstvo podnesena je u februaru 2016. godine, a Mišljenje o aplikaciji za članstvo objavljeno u maju 2019. godine⁸.

U Mišljenju Evropske komisije ukazano je da je nužno da BiH provede brojne reforme prije svega ustavne, političke i institucionalne kako bi se omogućilo prihvatanje i implementiranje *acquisa*. Evropska Unija očekuje od bosanskohercegovačkih političara da ispune obaveze i potrebne reforme kako bi se zemlje približila EU i kako bi se stvorili uslovi za početak pregovora. Signal u

---

⁸ Džananović, Nedžma, *Globalni i regionalni poredak – Vanjske politike na Zapadnom Balkanu*, Friedrich-ebert-stiftung, 2020, str. 6

kom se pravcu kreće BiH, kada je riječ o potencijalnom otvaranju pregovora, bit će jasniji nakon objavljanja Mišljenja Evropske komisije početkom novembra ove godine.

Posebno mjesto u razvoju vanjske politike EU, njenog odbrambeno sigurnosnog aspekta zauzima Zapadni Balkan. Jedan od prvih izazova Zajedničke vanjske i sigurnosne politike odmah nakon njenog osnivanja, postala je eskalacija sukoba na Zapadnom Balkanu. NATO intervencije na Zapadnom Balkanu omogućile su i dale doprinos izgranji i unapređenju odbrambene i sigurnosne strukture EU. Nakon uspostavljanja Evropska sigurnosna i odbrambena politika, 1999.g. stvoreni su preduslovi za pokretanje vojnih misija Evropske unije na teritoriji Zapadnog Balkana (Sjeverna Makedonija, 2003.g. i BiH, 2004.g.).

U analizama vojnih misija EU posebno se izdvaja misija EUFOR-a „Althea“ kao „operacija koja je ispunila svoj cilj na način koji je adekvatan i iz perspektive EU i u pogledu sukoba koji EU nastoji spriječiti“⁹. Osim vojnih misija u istim zemljama i Albaniji, EU je prisustvovala i sa policijskim misijama a na Kosovu je 2007.g. pokrenuta najveću civilnu misiju.

Pored ciljeva i misije koju EU nastoji ispuniti: stabilizirati region uz pomoć vlastitih vojnih i civilnih kapaciteta, upravljati krizama spriječiti konflikte, Unija nastoji Zapadni Balkan uključititi u svoj sastav. Da bi to postalo moguće i same države Zapadnog Balkana moraju dati svoj doprinos i uskladiti nacionalne politike sa politikama EU, u ovom slučaju Zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom.

Partnerski odnos Unije i zemalja Zapadnog Balkana određen je političkim i pravnim okvirom nazvanim Proces stabilizacije i pridruživanja i politikom proširenja. Na historijskom samitu u Zagrebu 2000.g., Unija je ozvaničila tzv. dvojaki princip prema kojem se proces stabilizacije i približavanja EU članstvu zapadnobalkanskih država odvija simultano¹⁰. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju određuje obavezu usklađivanja politika s politikama EU uključujući i usklađivanje vanjskih i odbrambenih politika. Članstvo u Uniji uslovljeno je ipunjavanjem niza kriterija

⁹ Džananović Nedžma, Sead Turčalo, *Sarajevski žurnal za društvena pitanja, Zajednička sigurnosna i odbrambena politika Evropske Unije i Zapadni Balkan*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 2020 g., str.9

¹⁰ Džananović Nedžma, Sead Turčalo, *Sarajevski žurnal za društvena pitanja, Zajednička sigurnosna i odbrambena politika Evropske Unije i Zapadni Balkan*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 2020 g., str. 10

(ekonomski, politički, pravni), usklađivanje vanjske politike sa Unijom i približavanje vanjskih i odbrambenih politika.

Kao što je već naglašeno, Zajednička vanjska i sigurnosna politika EU, prisutna je na teritoriji BiH posredstvom vojne misije EUFOR Althea, koja ujedno predstavlja najdužu vojnu misiju EU. Usljed novonastalih kriza, ruska invazija na Ukrajinu, trenutno vlada tendencija rasta broja pripadnika snaga sa 600 na 1500, stalno stacioniranih u BiH. I pored kandidatkog statusa koji je BiH dodijeljen tek 2022.g., napredak ka članstvu u EU je i dalje u zaostatku, pogotovo ako se u obzir uzme protekli period od stupanja na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (2015.g.). Članstvo u EU i regionalna saradnja ostali su vanjskopolitički prioriteti Bosne i Hercegovine i u Strategiji vanjske politike za period 2018–2023. g.¹¹ Napredak BiH u oblasti vanjske politike, odbrane i sigurnosti je ocjenjen je djelimično zadovoljavajući, što znači da ni u jednoj oblasti nije ostvaren nivo dobre pripremljenosti. U periodu od 2008 – 2018.g. u procesu postepenog usklađivanja sa ZVSP-om, BiH je postigla procenat usklajđenosti od 67 %, od marta 2018. do kraja februara 2019. g. od broja objavljenih deklaracija BiH je postigla 70% usklađenost. BiH nije slijedila EU restriktivne odluke i mjere koje se tiču Rusije u pogledu aneksije Krima a problematičan je i Sporazum koji je BiH potpisala sa SAD a tiče se izuzeća američkih državljanina pred Međunarodnim krivičnim sudom.

I pored djelimično pozitivnih ocjena BiH mora nastaviti jačanje diplomatskih i odbrambeno-sigurnosnih kapaciteta ali i unaprijediti saradnju sa EU u oblasti borbe protiv terorizma, oblasti oružja za masovno uništenje, oblasti u nadležnosti vojno – potičkih aktera BiH (Predsjedništvo, Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo sigurnosti i odbrane).

BiH je ostvarila pozitivne rezultate u vanjskopolitičkom angažmanu i spremnosti da doprinese mirovnim misijama (vojnim i civilnim) u sklopu NATO i EU misija održavanja mira i jačanja kapaciteta kao i u razmjeni povjerljivih informacija. Što se tiče vojne industrije tj. hemijskog naoružanja, kontrole malog i lakog naoružanja takođe su ostvarena pozitivna mišljenja EU.

---

¹¹ Džananović Nedžma, Sead Turčalo, *Sarajevski žurnal za društvena pitanja, Zajednička sigurnosna i odbrambena politika Europske Unije i Zapadni Balkan*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 2020 g., str. 15

BiH prati implementaciju restriktivnih mjera koje je usvojila EU prema trećim stranama, putem interresorne grupe na državnom nivou i ispunjava svoje obaveze koje su donijele zadužene međunarodne organizacije u smislu prevencije konflikta. U kontekstu naoružanja BiH ima opšti nivo usklađenosti sa EU dok joj predstoji pristup Režimu za kontrolu raketnih tehnologija i proizvodnje nuklearne opreme¹² kao i bolji monitoring nemajenske proizvodnje. Što se tiče Oružanih snaga BiH evidentan je zastoj modernizacije snaga uslijed nedostatka političke podrške kao i neadekvatnog budžetiranja, koji bi tu modernizaciju pratio.

---

¹² Džananović Nedžma, Sead Turčalo, *Sarajevski žurnal za društvena pitanja, Zajednička sigurnosna i odbrambena politika Europske Unije i Zapadni Balkan*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 2020 g., str. 16

MEĐUNARODNI AKTERI VOJNO – POLITIČKOG ODNOSA BIH I EU I NJIHOVE MISIJE U BIH

Da bi potpuno razumjeli odnos Bosne i Hercegovine i Evropske unije s vojno-političkog aspekta ponajprije je potrebno identifikovati glavne aktere, sudionike tih odnosa. S međunarodne strane to su: Ujedinjene nacije, Evropska Unija, NATO, EUFOR, OHR, EUSR, Delegacija EU, OSCE, sa svojim pripadajućim specijanim podograncima, specifično formiranim za određeni zadatak i misiju.

Ujedinjene nacije (UN)

Organizacija Ujedinjenih nacija je najznačajnija međunarodna organizacija za održavanje mira i sigurnosti koju čine članovi 193 suverene države. Pored mira i sigurnosti, osnovni ciljevi organizacije su jačanje dobrosusjedskih odnosa, međunarodna saradnja na rješavanju problema ekonomskog, socijalnog, kulturnog i humanitarnog karaktera, širenje tolerancije, promocija i poštivanje ljudskih prava i sloboda čovjeka.

Devedesetih godina XX vijeka, društveno – politička situacija u BiH odredila je i formirala odnos sa organizacijom UN-a. BiH je postala članica UN organizacije 22. maja 1992. godine. Misija UN-a u BIH uspostavljena je rezolucijom Vijeća sigurnosti br. 1035, 21. decembra 1995. godine. Misiju UN – a u BIH činile su dvije komponente: policijska (eng. UN International Police Task Force - IPTF) i civilana (eng. UN Civilian Office). Sam mandat inicijalno je odobren na period od godinu dana ali se kasnije produžavao radi provođenja i osiguranja mira u BiH.

U skladu sa Dejtonskim mirovnim sporazumom Misija UN-a imala je sljedeće zadatke: tranzicija UNFROFOR-a u IFOR (eng. Implementation forces), doprinos u izgradnji mira, pružanje humanitarne pomoći, deminiranje, jačanje i obuka civilne policije, ljudska prava, izbori, jačanje i obnova ekonomije. U izvršenju zadataka misija UN je koordinirala akcije i sarađivala sa drugim

organizacijama kao što je NATO putem misije IFOR a kasnije SFOR, kao i sa Uredom visokog predstavnika u BiH.

UNPROFOR (United Nation Protection Forces)

Vijeće sigurnosti UN-a je 21. februara 1992. godine usvojilo rezoluciju 743 kojom se formiraju United Nations Protection Forces (UNPROFOR), snage UN-a za zaštitu. Prva misija UNPROFOR-a uključivala je demilitarizaciju UN zaštićenih regija u Hrvatskoj. U martu i aprilu 1992. godine UNPROFOR raspoređuje snage, koje čini 14 hiljada vojnika, policajaca, i civilnog osoblja iz 29 država. Sjedište UNPROFOR-a najprije je uspostavljeno u Sarajevu, međutim radi eskalacije sukoba u BiH premešta se u Beograd, a u augustu 1992. godine biva trajno premešteno u Zagreb, gdje je i zamjenjeno sa NATO implementacijskim snagama (Implementation forces - IFOR) u decembru 1995. godine.

Usljed pogoršanog stanja u BiH i proširenja konflikata u ljetu 1992. godine formira se UNPROFOR II kao mirovna misija sa osnovnim zadatkom obezbjeđenja dostave sredstava humanitarne pomoći, pružanje drugih vidova pomoći kao i održavanja mira. Sa pojačanim ratnim dejstvima i preuzimanjem teritorije, dolazi do velikih imigracija stanovništva koji traže utočište u u gradovima, što dovodi do humanitarne krize. Mandat UNPROFOR-a je prvobitno bio privremenog karaktera, s ciljem stvaranja uslova mira i sigurnosti, kako bi otpočeli pregovori o rješavanju novonastale jugoslovenske krize. Od 1992. do 1995. godine Savjet bezbjednosti je produžavao mandat UNPROFOR-a više puta kako se mijenjala situacija na terenu.

Aktivnosti UNPROFOR-a takođe su se prilagođavale razvoju situacije i uključivale su sljedeće¹³:

- Demilitarizacija zaštićenih područja Ujedinjenih nacija i Sarajeva
- Praćenje povlačenja oružja iz zone isključenja oružja u Sarajevu
- Zaštita stanovništva od oružanih napada

---

¹³ www.un.org - Summary of AG-061 United Nations Protection Force (UNPROFOR) (1992-1995)

- Olakšavanje povratka civilnih raseljenih lica u zaštićenim područjima Ujedinjenih nacija i uspostavu sigurnosnih uslova
- Monitoring lokalne policije radi osiguranja sprovođenja istraga bez diskriminacije ili ugrožavanja ljudskih prava
- Obezbeđivanje humanitarne pomoći i njena distribucija
- Monitoring imigracionih procesa
- Mediatori u procesu razmjene zarobljenika
- Praćenje i izvještavanje o dešavanjima u pograničnim područjima koja bi mogla dovesti do eskalacije sukoba
- Praćenje sprovođenja Sporazuma o prekidu vatre
- Obezbeđivanje sigurnosti i funkcionisanja aerodroma Sarajevo i aerodroma Tuzla za isporuku humanitarna pomoc
- Praćenje usklađenosti sa zabranom vojnih letova u vazdušnom prostoru Bosne i Hercegovine ("Zona zabrane letenja")
- Zaštita "sigurnih zona" u Bosni i Hercegovini
- Sprečavanje nastavka sukoba održavanjem političkih veza između zaraćenih lokalnih i regionalnih strana
- Koordinacija aktivnosti globalnog prekida vatre u saradnji sa Međunarodnom konferencijom o bivšoj Jugoslaviji, posmatračkom misijom Evropske zajednice i NATO organizacijom.

U proljeće i ljeto 1995. godine dolazi do značajnog preokreta situacije u regiji. 25. maja NATO je izvršio više zračnih udara na srpske vojne ciljeve. Kao protuodgovor 400 UN-ovih vojnika uzeto je za taoce koji su vezani lisicama za telefonske stubove i stabla, kao živi štit protiv novih zračnih napada. Nakon dugih pregovora uz posredništvo Srbije, taoci su ipak oslobođeni. Ovi događaji izazvali su negativan javni uticaj na UN i Evropske mirovne napore. Uprkos zračnim udarima, u julu iste godine, dolazi do napada na dvije UN zaštićene zone, Srebrenicu i Žepu, netom nakon čega slijede izvještaji u masovnom masakru nad muslimanskim stanovništvom. Genocid u Srebrenici je najveće kolektivno masakriranje počinjeno nakon II svjetskog rata na teritoriji Evrope. Usljed ovih događaja Sjedinjene Američke države zahtijevaju od NATO-a i UN-a da zaštite preostalo stanovništvo iz zaštićenih zona UN-a. Na konferenciji u Londonu održanoj 21. jula 1995 saveznici su zaprijetili opsežnim zračnim udarima u slučaju ponovnog napada na zaštićene

zone. Sredinom augusta 1995. godine izvršen je artiljerijski napad na pijacu Markale u Sarajevu na kojoj je pогинуло 37 osoba. NATO i UN su izdali zajednički ultimatum srpskim snagama sa zahtjevom da prestanu sa bombardovanjem Sarajeva, da obustave ofanzivne akcije protiv preostalih zaštićenih zona, povuku teško naoružanje oko Sarajeva i otvore zračne i kopnene puteve prema Sarajevu. Nakon što su srpske snage 30. augusta odbacile postavljeni ultimatum, NATO je započeo operaciju pod nazivom "Namjerna sila" koja je uključivala kontinuirane i teške zračne udare na srpske vojne položaje, što je rezultiralo promjenom mišljenja i pristankom na pregovore za uspostavljanje mira u regiji.

Dvadesetog decembra 1995. godine snage UNPROFOR-a koje se brojale više od sedamnaest hiljada vojnika, stavljaju se pod komandu NATO.

Evropska unija

Stvaranje jedinstvenog evropskog tržišta i evropskog akta, uzrokovalo je neophodnost usvajanja novog Ugovora poznatog kao Ugovor iz Maastrichta kao osnove nove Evrope koji je usvojen 07. februara 1992. godine. Ovaj Ugovor predstavlja novu fazu evropske integracije postavljene na tri stuba saradnje, I – Komunitarni stub, II – Zajednička vanjska i sigurnosna politika i III – Saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova. Ovim Ugovorom EU je dobila proširene kompetencije kao specifični međunarodni entitet koji nema svojstvo pravnog lica, ne može zaključivati ugovore i neraspolaze vlastitim izvorima prihoda.

S ciljem predstavljanja i boljeg razumijevanja vanjske, sigurnosne i odbrambene politike Evropske unije, napravićemo kratak pregled dešavanja na svjetskoj političkoj sceni s početka 1990-ih godina i uticaj ovih dešavanja na poziciju i značaj Evropske unije (EU). 1990-e godine obilježava niz događaja koji mijenjaju geo-političku situaciju: dolazi do pada Berlinskog zida i ujedinjenja Njemačke, rat na Balkanu kao posljedica raspada Jugoslavije i stvaranje nezavisnih država (Slovenija, Hrvatska i BiH), dolazi do raspada SSSR-a i stvaranja većeg broja manjih država na istočnoj granici EU, zatim odvijaju se brojni ratovi u Africi kao i sukobi na Bliskom istoku. Uprkos ovim zbivanjima, jedinstven odgovor i reakcija zemalja EU je izostao.

Ipak, s sklapanjem ugovora iz Maastrichta dolazi do većeg angažmana evropskih zemalja na političkoj sceni i samim tim jačanja EU. Kooperacija između zemalja članica jača na polju sigurnosti čime jačaju i svoj suverenitet. Istovremeno, uticaj Sjedinjenih Američkih Država slabije na međunarodnoj sceni uslijed jačeg uticaja i angažmana Rusije i Kine u svijetu. Dolazi do slabljena pa čak i propadanja nekih država na Bliskom istoku i u Africi. Uticaj i značaj UN-a slabije uslijed jačanja tenzija između NATO-a i Rusije. Broj vojnika na istočnim granicama EU raste. Sve u svemu, može se reći da je situacija i dalje vrlo nestabilna i promjenljiva, problemi se često ne rješavaju mirnim putem i svaka kriza utiče na ne/stabilnost EU.

Kao što je već spomenuto, potpisivanje ugovor u Maastichtu je bilo ključno i predstavljalo veliki napredak u sprovođenju unutrašnjih i vanjskih politika zemalja članica. Redovni sastanci Evropskog vijeća su doprinjeli jačem povezivanju zemalja članica i stvaranju i sprovođenju efikasnijih i djelotvornijih politika. EU se širi i raste broj zemalja članica. Njihova saradnja i koordinacija je ojačala pogotovo nakon potpisivanja Lisabonskog sporazuma, koji je značio novi period u odnosima unutar EU. Jasno su propisane politike i akti koji definišu domet djelovanja zemalja članica i njihove nadležnosti a s druge strane su definisane nadležnosti institucija EU. Dolazi do ekonomskog rasta zemalja članica i ono što je za nas važno pridaje se veliki značaj politici odbrane i sigurnosti što se očituje u pokretanju misija i operacija podrške. Zona u kojoj je ostalo prostora za dalji napredak i na čemu je trebalo poraditi je svakako pozicioniranje EU kao jednog od glavnih faktora u međunarodnoj politici i odnosima što do sada nije bio slučaj jer su i dalje preovladavali pojedinačni interesi zemalja članica u odnosu na zajedničko istupanje EU kao jedinstvenog tijela, sprovodeći zajedničke interese unije naspram nacionalnih interesa zemalja članica.

Početkom 2000-ih, EU uviđa značaj mogućnosti sopstvenog angažmana i intervencije u drugim zemljama koje su u sukobu. U tom smislu bilo je potrebno izgraditi svoje kapacitete, razviti planove i strategije za ovakve potencijalne akcije. Cilj angažovanja EU u drugim sukobljenim zemljama je širenje politike dobrog upravljanja, demokratije, zaštite ljudskih prava i sprovođenje potrebnih reformi. Uviđa se značaj zajedničkog istupanja EU u odnosu na potenciraju pojedinačnih interesa članica tako da se intenzivno radi na uspostavljanju zajedničkih ciljeva i

konsenzusa prilikom donošenja odluka o angažmanu EU u trećim zemljama. Članice i dalje same kreiraju svoju spoljnu politiku i same donose odluke o učestvovanju ili ne učestvovanju u misijama u trećim zemljama ali je neosporno da su politike EU kao takve ojačale u odnosu na period od prije 10 – 15 godina.

Pokrenute su EU misije u Bosni i Hercegovini, Makedoniji a zatim slijedi i misija u Africi. EU je do danas učestvovala u preko 30 vojnih i civilnih misija od kojih neke još uvijek traju npr. EUFOR u Bosni i Hercegovini. Tokom svog angažmana, EU je jačala i sve više osposobljavala svoje kapacitete i usavršavala svoje instrumente za sprovođenje politika i strategija, poučena i vlastitim iskustvima. Zemlje članice takođe pokazuju veće interesovanje za zajedničkim istupanjem mada i dalje postoji problem nacionalnih politika koje su nekad u suprotnosti s generalnom politikom EU. Važno je naglasiti i da se sve više uviđa značaj kombinovanja vojnih i civilnih sredstava u misijama u postkonfliktnim državama. Sprovodi se reforma sigurnosnog sektora, uspostavljanje vladavine prava, razoružavanje-demobilizacija-reintegracija i to su samo neki od instrumenata koje EU koristi u svojim misijama.

EU je danas ojačala u sferi odbrane i sigurnosti ali ima još prostora za unaprijeđenje pogotovo kad govorimo o treningu ljudstva koje odlazi u misije, edukacije prije odlaska u misiju kako bi se jasno definisali problemi koji su doveli do sukoba i kako bi postojalo razumijevanje cjelokupne situacije u cilju sporovođenja odgovarajuće politike i doprinosa napretku u postkonfliktim zemljama. Nestabilnost na afričkom kontinentu i dalje postoji uslijed propadanja nekih država koje su prijetnja stabilnosti ostalim afričkim zemljama. Bliski istok je konstantno “bure baruta“ i zahtijeva veći angažman EU. Najnovija zbivanja ozbiljno prijete sigurnosti i na svjetskoj sceni i uplitanju velikih sila u rješavanje izraelsko-palestinskog sukoba.

Zemlje Balkana su područje gdje se i dalje sprovodi postkonfliktna politika, napredak je spor ali vidljiv i očekuje se ulazak Bosne i Hercegovine te Kosova u EU u dogledno vrijeme. EU nastavlja svoje prisustvo u gore navedenim područjima ali svojom spoljnom politikom pokušava proširiti uticaj i na Aziju i Južnu Ameriku.

Uspješnost prisustva EU u raznim misijama do sada je predmet dalje analize. EU radi na strategijama i izgradnji institucija koje bi podržale i pospješile njen angažman u trećim zemljama. EU nema nikakve pretenzije prema NATO-u u smislu preuzimanja njegovih funkcija. EU nema planova stvaranja svojih vojnih snaga jer nema interesa zemalja članica za ovakav poduhvat. U svakom slučaju ona ima važnu ulogu za kreiranje mira i stabilnosti u postkonfliktnim zemljama, prepoznavanju postojećih problema, definisanje ciljeva koji se žele postići, kako djelovati u tom pravcu i stvoriti realan vremenski okvir u kojem bi se ti ciljevi i ostvarili.

Institucije EU zadužene za stvaranje politika i kreiranje odluka. Osnivačkim ugovorima (Ugovor o funkcionisanju EU, Ugovor o EU i Ugovor iz Lisabona) propisan je i modificiran opseg djelovanja i nadležnosti svih institucija EU (Evropski parlament, Evropsko vijeće, Vijeće Evropske Unije, Evropska komisija, Sud Evropske unije, Evropska središnja banka i Evropski revizorski sud). U nadležnosti Evropskog parlamenta, Vijeće EU i Evropske komisije je donošenje propisa i određivanje politika koje se zatim provode na čitavoj teritoriji EU (Komisija predlaže i kontroliše dok Parlament i Vijeće donosi nove propise). Evropsko vijeće ne donosi propise, njegova je nadležnost određivanje političkog smijera EU.

Uz ovih sedam osnovnih institucija EU posjeduje i specijalizovana tijela (savjetodavna ili kontrolna/koordinacijska uloga) koja podupiru rad institucija zavisno od predmeta njihovog djelovanja (Evropska služba za vanjsko djelovanje, Evropski ekonomski i socijalni odbor, Evropski odbor regija, Evropska investicijska banka, Evropski ombudsman). Za temu ovog rada od posebnog je značaja Evropska služba vanjskog djelovanja (eng. European external action services – EEAS) kao tijelo za vanjsku politiku koje EU pruža podršku po pitanju vanjskih poslova.

Evropska služba za vanjsko djelovanje (ESVD)

Evropska služba za vanjsko djelovanje osnovana je 2011. godine sa sjedištem u Briselu, pod vodstvom je šefa vanjskih poslova EU-a tj. visokog predstavnika EU za vanjske poslove i sigurnosnu politiku. ESVD je sačinjena od stručnog osoblja iz Vijeća EU, Evropske komisije,

diplomatskih službi država članica i mreže delegacija EU-a u svijetu od kojih je jedna i u našoj zemlji.

Ona predstavlja diplomatsku službu EU-a a njeni glavni zadaci su:

- Asistencija Visokom predstavniku EU-a
- Upravljanje diplomatskim odnosima EU-a sa državama nečlanicama
- Provođenje vanjske i sigurnosne politike EU-a
- Saradnja sa nacionalnim diplomatskim službama članica EU, UN i vodećih svjetskih sila¹⁴.

Fokus Evropske službe za vanjsko djelovanje je uspostavljanje mira, garantovanje sigurnosti, održavanje dobrosusjedskih odnosa, pomoć u krizama (humanitarna) kao i razvojna, zaštita ljudskih prava i borba protiv klimatskih promjena.

Politički i sigurnosni odbor (PSO)

Predstavnicima EEAS povjereno je predsjedavanje Političkim i sigurnosnim odborom (PSO) kojeg čine ambasadori država članica u Briselu. Odbor se redovno sastaje dva puta sedmično a po potrebi i češće. Glavni zadaci PSO su:

- Odgovorni za zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku EU-a kao i za zajedničku sigurnosnu i odbrambenu politiku
- Prati međunarodnu situaciju
- Preporučuje strateške pristupe i političke mogućnosti Vijeću
- Daje smjernice Vojnom odboru, Grupi za političko vojna pitanja, Odboru za civilne aspekte upravljanja kriznim situacijama
- Osigurava politički nadzor i stratešku usmjerenost operacija upravljanja kriznim situacijama.

---

¹⁴ www.eeas.europa.eu zadnji pristup 16. septembar 2023

Vojni odbor Evropske Unije (EUMC – European Military Committee)

Vojni odbor EU je vojno tijelo EU koje djeluje u okviru Vijeća koje je ujedno i njegov osnivač, prema odluci 2017/79/ZVSP od 22. januara 2001. godine.

EUMC je sačinjen od načelnika štabova država članica koje zastupaju stalni vojni predstavnici. Stalnog predsjedavajućeg EUMC, bira se iz reda načelnika štabova a imenuje ga Vijeće.

Osnovno zadaci EUMC su da:

- vodi sve vojne aktivnosti u okviru EU-a, posebno planiranje i izvršavanje vojnih misija i operacija u skladu sa zajedničkom sigurnosnom i odbrambenom politikom (ZSOP) te razvoj vojnih sposobnosti
- pruža vojne savjete Političkom i sigurnosnom odboru (PSO), te daje preporuke u pogledu vojnih pitanja¹⁵.

EUFOR – European union forces (vojna misija/operacija ALTHEA u BiH)

Snage EU (EUFOR) započele su operaciju Althea u decembru 2004.g., koja traje i danas. Ona je druga akcija ZSOP EU u BiH. Iako predstavlja primjer EU sposobnosti u upravljanju krizama koristeći vojna sredstva, Althea provodi zadatke stabilizacije i izgradnje mira.

Nakon odluke NATO-a o zaključenju misije SFOR-a (koja je započela s krajam rata) i usvajanjem Rezolucije 1575 Vijeća sigurnosti UN-a o razmještanju vojnih snaga EU, donesena je odluka o pokretanju operacije Althea posredstvom međunarodne organizacije EUFOR. U skladu sa Poglavljem VII Povelje UN-a, razmješteno je približno 7.000 vojnika u okviru operacije Althea, s ciljem osiguranja poštivanja Dejtonsko-pariškog sporazuma i osiguranja sigurnog i stabilnog okruženja. Operacija Althea provodi se uz pomoć materijalnih i ljudskih resursa NATO-a, na

---

¹⁵ www.consilium.europa.eu/hr/council-eu/preparatory-bodies/european-union-military-committee,,, zadnji pristup 16. septembar 2023

osnovu sporazuma “Berlin plus”. Althea je treća po redu i najveća vojna misija koju je EU do sada pokrenula.

S krajem NATO misije situacija u BiH je okarakterisana kao “malo vjerovatna” za ponovno izbijanje sukoba ali je postalo očigledno da kriminal i međuetničko nasilje predstavljaju ključne sigurnosne probleme. Osiguranje sigurnog i stabilnog okruženja bio je jedan od razloga EU odluke da pokrene vlastitu operaciju. Planiranje operacije započelo je odmah nakon što je Evropsko vijeće 2002.g. odlučilo da rasporedi vojne snage u BiH. Operacija je pokrenuta tek nakon dvije godine od donošenja odluke, iz razloga neslaganja Francuske i Britanije u vezi dogovora o misiji između EU i NATO i potrebi da se zadovolje neki od američkih uslova koji su se ticali evropske nezavisnosti u ovoj operaciji. Da bi prevazišli nesuglasice, dogovoren je kroz Berlin plus sporazum, da će se EU misija oslanjati na NATO komandu i koristiti njene resurse a da će NATO zadržati štab (manjeg kapaciteta) koji će usko sarađivati sa Altheom sa zadatkom izgradnje mira. Ono o čemu se članice nisu mogle dogovoriti, bila je uloga jedinica MSU-a, EU policijskih snaga u sklopu SFOR-a, nakon okončanja NATO operacije. Članice Unije dogovorile su integraciju ovih policijskih jedinica, pod novim imenom Integrirana policijska jedinica (IPU) u novu vojnu operaciju sa sličnim dužnostima.

I pored nezavisnog karaktera ZVSP, operacija Althea je ipak trebala odobrenje Vijeća sigurnosti UN-a, koji ju je odobrio kao nasljednicu SFOR-a, u novembru 2004.g. Od tada, Vijeće sigurnosti produžava mandat operacije Althea svake godine, s obzirom da operacija nastavlja mandat održavanja sigurnog okruženja, za koji može upotrijebiti i silu. Iako je operacija zadržala status, sigurno okruženje je uspostavljeno a vojni zadaci su se transformisali sa održavanja mira na izgradnju institucija i jačanje kapaciteta.

Prelazak sa SFOR-a na EUFOR preorjentisao je misiju sa “put u Dejton” na “put u Brisel”¹⁶. Tranzicija sa održavanja mira na izgradnju mira, prošla je relativno lako zahvaljujući iskustvu, sredstvima i sposobnostima NATO-a iako osim zamjene zastava i simbola, nije došlo do bitnijih promjena u strukturi i sastavu, Operacija Althea je uspostavljena po modelu SFOR-a oslanjajući se na NATO resurse, tehničku pomoć i Glavnu komandu. Osoblje SFOR-a iz država EU je

---

¹⁶ Kmec, Vladimir, *EU Missions and Peacebuilding*, Routledge Studies in European Security and Strategy: New York, 2022, str. 109

većinom stavljeni pod komandu Althea. Države članice EU ipak su bile odlučne na stvore vlastitu operaciju različitu od NATO-ove i uspjele su napraviti razliku zahvaljujući nezavisnom karakteru ZSOP, uključujući donosioce odluka i lanac komande. VP Javier Solana je promovisao operaciju Althea koja je po njemu predstavljala jedinstvenu priliku za EU da izgradi vlastiti identitet kredibilnog sigurnosnog partnera¹⁷.

Althea je do tada bila najveća vojna operacija EU u čijem sastavu je bilo 7000 vojnika koji su obavljali mirovne zadatke u skladu sa Dejtonskim mirovnim sporazumom i poštivanje njegove implementacije. Pored toga EUFOR snage bile su zadužene za prikupljanje i uništavanje ilegalnog naoružanja, kontrolu vojnih objekata, skladištenje oružja, uklanjanje mina, kontrolu kretanja vojnih jedinica, saradnju sa Međunarodnim krivičnim sudom u potrazi za ratnim zločincima, itd. U suštini mandat Althea operacije nije bio borbene prirode iako je glavni cilj bio obezbjediti snažno vojno prisustvo kao znak posvećenosti međunarodne zajednice.

S vremenom i izvršenjem postavljenih zadataka operacija je fokus misije prebacila na nevojne zadatke, ocjenjujući sredinu stabilnom. Mandat se preorijentisao sa očuvanja sigurnosti na savjetodavne funkcije prema Ministarstvu odbrane BiH i Oružanim snagama i izgradnju njihovih kapaciteta. Althea je postala glavni alat EU-a za izgradnju vojnog sektora BiH, izvršena je reforma odbrane s ciljem stvaranja jedinstvenog odbrambenog sektora, treninzi u borbi protiv terorizma, obuka u naoružanju, medicinskoj evakuaciji, itd. Iako je reforma odbrane bila je ključni zadatak nacionalne bezbjednosti ona je postala nužan preduslov za integraciju zemlje u EU i NATO, što je takođe bio i motivacioni efekat. EU je koristila Altheu u svrhu brendiranja svojih napora na izgradnji mira.

Reorganizacija misije 2012.g. potpuno je promjenila fokus Althea sa izgradnje mira, na izgradnju kapaciteta i obuku oružanih snaga, pored obaveza podrške BIH vlastima u održavanju sigurnosti i stabilnosti. Uspostavom sigurnog okruženja i napretkom u izgradnji mira, operacija se proširila na druge aktivnosti poput: borbe protiv ilegalnih aktivnosti, krijumčarenja oružja i narkotika. Do 2012.g. većina zadataka misije je ispunjena što je navelo neke od članica Unije da počnu

---

¹⁷ Kmec, Vladimir, *EU Missions and Peacebuilding*, Routledge Studies in European Security and Strategy: New York, 2022, str. 109

razmišljati u zatvaranju najdugotrajnije EU operacije. EU je smanjio broj snaga sa 1600 (2007.g.) na 600 (2012.g.) što je praćeno neslaganjem među članicama Unije, te je došlo do povlačenja trupa pojedinih zemalja koje su smatrале da su vojni zadaci ispunjeni te da nema potrebe za stacioniranjem velikog broja snaga. Sve češće su se vodile rasprave o zatvaranju misije ili njenom transformisanju u centar za obuku s obzirom da su operativni ciljevi ispunjeni.

Kako se BiH kreće putem ka članstu u EU postalo je teško EU opravdati nastavak misije pred zakonodavnim vlastima i EU javnosti. Neke članice su postale zaokupljene drugim zemljama za kojim su im bile potrebne vojne snage, kao npr. u Africi. Nakon 2012.g. misiju uglavnom popunjavaju snage iz Austrije i istočne Evrope, koji se protive njenom zatvaranju jer smatraju da BiH još uvijek nije sposobna kontrolisati sigurnost samostalno i da se nasilje vrlo lako može ponoviti povlačenjem EU vojnih snaga. Imajući u vidu geopolitičke preference ovih zemalja, ne čudi njihova odlučnost da nastave operaciju jer smatraju da je stabilnost Balkana važnija od raspoređivanja snaga u nekim drugim područjima ali iskazuju i bojazan da ako napuste Balkan moraju doprinijeti nekim drugim operacijama. Oni vide BiH kao mjesto gdje mogu iskazati svoju posvećenost ZSOP i rasporediti svoje snage u stabilnom i poznatom okruženju nasuprot npr. Afrike koja predstavlja sigurnosni rizik.

Althea pokazuje da pristup EU izgradnji mira nije vođen samo normativnim razmatranjima već i kreiranjem vanjske politike. Iako Althea treba da predstavlja EU nezavisne vojne kapacitete, može se reći da je EU sposobna vojno djelovati tek kad se uspostave sigurni uslovi što ukazuje na prazninu u vojnim sposobnostima EU. Kroz savjetodavne aktivnosti i aktivnosti izgradnje kapaciteta, Althea je izgradila profesionalan i jedinstven vojni pristup. Međutim ova perspektiva ne umanjuje važnost učešća snaga u otvorenim sukobima i sprečavanju masovnih ubistava koji su se dešavali u BiH.

EUFOR sa partnerima u BiH redovno, jedanput godišnje, izvodi vježbe spremnosti i u tom periodu broj vojnika kao i materijalno tehničkih sredstava znatno se povećava. Usljed novonastale situacije, napada Rusije na Ukrajinu te procjenom da postoji opasnost po sigurnost i stabilnost u BiH, donijeta je odluka da se broj stalno stacioniranih snaga znatno poveća. Tokom 2022.g. taj

broj je povećan na 900 dok se do kraja 2023.g. očekuje povećanje na 1200 vojnika sa tendencijom da će u narednom periodu stalnu postavku činiti 1500 vojnika.

Operativni komandant EU misije ALTHEA i Glavna komanda misije EU smješteni su u Vrhovnoj komandi Savezničkih snaga za Evropu (SHAPE) u Belgiji. Države učesnice u misiji su: 17 zemalja članica EU, Albanija, Čile, Sjeverna Makedonija, Švicarska i Turska. Multinacionalni manevarski bataljon smješten je u Sarajevu, a EUFOR je prisutan na teritoriji cijele zemlje preko timova za vezu i osmatranje (LOT timovi). Multinacionalni manevarski bataljon ima sjedište u bazi Butmir a čine ga vojnici iz Austrije, Turske i Mađarske. EUFOR posjeduje sposobnost da odgovori na bilo koji sigurnosni izazov na području cijele zemlje.

EUFOR snage su izraz sigurnosne i odbrambene politike EU-a. Iz ove politike razvila se zajednička vanjsko-sigurnosna politika EU koja, osim jačanja svih vidova sigurnosti unutar Unije, ima cilj očuvanje mira i jačanje međunarodne sigurnosti u skladu sa principima Povelje Ujedinjenih nacija. Operacija ALTHEA je jedan od aspekata sveobuhvatne i dosljedne opredijeljenosti Evropske unije za Bosnu i Hercegovinu. Ona daje dodatnu poticaj postojećem političkom angažmanu EU i njenim programima pomoći.

EUFOR djeluje u skladu sa svojim mandatom za provedbu mira na osnovu Poglavlja VII Povelje UN, kako je navedeno u rezolucijama Vijeća sigurnosti UN br. 1575 (iz 2004.godine), kojom je mandat započet, svake godine je predmet novog odobrenja, Posljednje, koje je trenutno važeće po kojem je mandat produžen je ono iz novembra 2022 (UN Rezolucija br. 2658).

Osnovne odluke u vezi operacije donosi Vijeće Evropske unije. Pod okriljem Vijeća EU, Komitet za politiku i sigurnost EU vrši političku kontrolu i daje strateški smjer operacije. Vijeće EU, uz podršku posebnog izaslanika EU - Visokog predstavnika, odlučuje o ciljevima i kraju vojne operacije. Vojni komitet EU nadzire pravilno izvršavanje vojne operacije EU. Posebni izaslanik EU vrši ukupnu političku koordinaciju EU u BiH. Komandant EU tjesno sarađuje sa posebnim izaslanikom EU u BiH kako bi se osigurala dosljednost u provođenju vojne operacije EU u sklopu šireg konteksta aktivnosti u BiH. Ovim se jača pristup Evropske unije BiH i pomaže njeno napredovanju ka EU integracijama.

Snažna opredijeljenost međunarodne zajednice i dalje je potrebna kako bi se BiH održala kao sigurna, samoodrživa i demokratska zemlja. Solunska deklaracija iz 2003. g. potvrdila je kako je budućnost Zapadnog Balkana u EU. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju okvir je za evropski put BiH, sve do njenog konačnog pristupanja Uniji. Sveobuhvatnu politiku za rješavanje sigurnosnih potreba BiH treba smjestiti upravo unutar ovog šireg konteksta evropskih integracija. EUFOR pomaže stvaranju uslova za ispunjavanje dugoročnog političkog cilja izgradnje stabilne, održive, mirne i multinacionalne BiH, koja miroljubivo sarađuje sa svojim susjedima i na nepovratnom je putu ka članstvu u EU.

Poličjska misija EU (EUPM)

Nakon rata policijske snage u BiH su ostale pod uticajem političara, u nadležnost svakog od entiteta. Policija RS-a odbijala je saradnju sa Haškim tribunalom a nefunkcionalna organizaciona struktura, etno-političke podjele postale su osnova za organizovani kriminal, zemlja je postala glavni put za trgovinu drogom, ljudima, oružjem. Komplikovana i nefunkcionalna organizacija 15 agencija za provođenje zakona u BiH zahtijevala je reformu i stvaranje jedinstvenog sistema sa zajedničkim standardima i procedurama.

Poličjska misija EU (EUPM) - civilna izgradnja mira kroz reformu policije bila je prva misija ZSOP ikada. EUPM je bio novina, ekskluzivna policijska misija za obuku i savjetovanje koja je zamjenila misiju UN IPTF. Osnovana je u martu 2002.g. ali je pokrenuta tek početkom 2003.g. uslijed prepreka zbog neiskustava u planiranju ovakve misije, novih nabavki, politika, okljevanjem država članica, sporim tempom obezbjeđivanja osoblja i opreme. Ovo je dokazalo da je ZSOP prikladnija za post-konfliktne zadatke a ne za upravljanjem otvorenim konfliktima. EUPM misija je bila misija izgradnje mira a ne upravljanja krizama. Sjedište misije bilo je u Sarajevu sa regionalnim kancelarijama u Banja Luci, Mostaru, Tuzli. Mandat misija EUPM-a je produžavan pet puta do njegovog konačnog prestanka 2012.g. što je suprotno očekivanjima EU pokazalo neophodnost dugoročne prisutnosti u zemlji.

Pored policije, misija UN se bavila pitanjima iz pravosudnog sistema, ljudskim pravima, civilnim poslovima i drugim poslovima podrške. S obzirom da je EUPM kadrovska brojstva znatno manje osoblja to se kompenziralo smanjenim brojem aktivnosti. EU je is svoje misije isključio određena područja, poput pravosudnog sistema, kojim se bavio OHR. Osnovni zadatak EUPM je bila uspostava održivih, multietničkih, profesionalnih policijskih snaga, što proizilazi i iz Dejtonskog mirovnog sporazuma. EUPM se fokusirao na četri oblasti: institucije i izgradnju kapaciteta, borba protiv organizovanog kriminala i korupcije, uspostavljanje finansijske održivosti i izgradnju poslicijskih snaga koje su neovisne i na koje se može računati. Na snovu ovoga misija je razvila sedam reformskih programa podijeljenih u 120 projekata¹⁸.

Da bi savladala izazov međuetničkih podijela policije, EU je radila na izgradnji institucija na državnom nivou poput Državne agencije za istrage i zaštitu, Državne granične službe a projekti su dizajnirani po standardima EU. Podršku misiji pružao je i OHR koji je osnovao Komisiju za restrukturiranje policije, koju si činili predstavnici EU i BiH, šefovi policija i šef EUPM-a. Misija je postala primjer zajedničkog koordiniranog pristupa.

Šef misije je preko EUSR/OHR-a podnosio izveštaje o napretku Generalnom sekretaru/Visokom predstavniku EU. Misija je blisko surađivala sa Komisijom koja je finasirala mnoge projekte a smatrala se centralnim elementom vanjske politike EU prema BiH. Iako je EUPM poboljšao efikasnost i odgovornost policije, nije uspio ujediniti policijske snage podjeljene na entitetskom nivou. Misija je ipak pokazala sposobnost država članica Unije da se dogovore oko ZSOP i da obezbjede resurse neophodne za realizaciju akcija u post fazi izgradnje mira. EUPM je pokazao postojanje jedinstvenog pristupa izgradnje mira pod okriljem ZSOP.

---

¹⁸ Kmec, Vladimir, *EU Missions and Peacebuilding*, Routledge Studies in European Security and Strategy: New York, 2022, str. 105

Sporazum o stabilizaciji i proširivanju (SSP)

Evropsko vijeće je 1999. godine u Kelnu potvrdilo spremnost EU da državama jugoistočne Evrope omogući integraciju u svoje strukture. SSP je nova generacija ugovora između EU i zainteresovanih zemalja, koji je i najznačajniji instrument samog procesa. SSP je prilagođen okolnostima u svakoj zemlji a samo potpisivanje zavisi od brzine ispunjavanja uslova koji su propisani. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju predstavlja Evropski sporazum koji je modifikovan u skladu sa globalnim promjenama te sadrži određena nova poglavљa koja se odnose na saradnju i pravosuđe. SSP se sastoji od preambule i deset poglavljja. Sporazum se zaključuje na neodređeno vrijeme s tim da ga svaka strana može i otkazati. Radi efikasnijeg provođenja procesa stabilizacije na raspolaganju je i nekoliko vidova pomoći zemljama zapadnog Balkana: autonomni trgovinski prefencijal, zatim finansijska pomoć za obnovu i razvoj (prvo kroz CARDS a kasnije IPA fondovi) i sporazum o slobodnoj trgovini.

Politički odnosi Bosne i Hercegovine i Europske unije su složeni i veoma važna tema za obje strane. BiH je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s EU-om 2008. godine, što je prvi korak prema eventualnom članstvu u EU-u. Međutim, proces pridruživanja EU-u je ispunjen brojnim izazovima za BiH. Jedan od glavnih problema je politička situacija u zemlji, koja se karakteriše kao složena i podijeljena. Ovaj sistem političkog upravljanja usporava donošenje odluka i provedbu reformi potrebnih za pridruživanje EU-u. Korupcija, organizirani kriminal i nedostatak vladavine prava predstavljaju takođe velike izazove na koje EU ukazuje kao ključne za napredak u pridruživanju. Evropska unija našoj zemlji pruža podršku putem finansijske pomoći kao i političkom saradnjom u cilju jačanja institucija, unaprjeđenja demokracije, vladavine prava i ekonomskog razvoja.

BiH je aplicirala za članstvo u februaru 2016.godine i odobren joj je kandidatski status u decembru 2022.godine pod uslovom da zemlja poduzme preporučene korake na jačanju pravosudnog sistema, borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala, unaprijedi upravljanje migracionim procesima i fundamentalnim pravima. U svjetlu političkog i geopolitičkog kontesta, nakon ruske agresije na Ukrajinu, data je prednost političkim i geopolitičkim razlozima, te su stoga Ukrajina i

Moldavija dobile kandidatki status, što je značilo da je i za BiH nemoguće da ostane bez tog statusa.

Sjevernoatlanski savez (North Atlantic Treaty Organization, NATO)

NATO predstavlja najsnažniju, najdugotraniju, međunarodnu organizaciju kolektivne sigurnosti koja je ikada formirana. Nastao je neposredno nakon II svjetskog rata, uslijed podjeljenosti pobjedničkih sila antifašističke koalicije s jedne strane i Sovjetskog saveza s druge. Neprijateljstvo te dvije “suprotstavljene” strane trajalo je do pred kraj XX vijeka. Sjedište NATO-a je u Briselu, Belgija dok je sjedište komande savezničkih snaga u Monsu.

Nakon II svjetskog rata Sjedinjene Američke Države (SAD) su odlučile zadržati svoje političke, ekonomski i strateške pozicije u Evropi. U isto vrijeme Istočni blok (Sovjetski savez) je odbio ponuđenu pomoć za stradale zemlje tokom XX svjetskog rata, što je uz širenje komunizama u Evropi, stvorilo klimu ofanzivnog sovjetskog uticaja i neprijateljstva tj. blokovsku konfrontaciju.

Inicijativu za jačanje saradnje Zapadne Evrope i SAD-a pokenula je britanska politika što je za rezultat imalo potpisivanje Briselskog ugovora (17. marta 1948.) između Velike Britanije, Francuske, Nizozemske, Belgije i Luksemburga. Osnovni cilj ovog ugovora bio je stvaranje odbrambenog sistema i jačanje saradnje kako bi se pružio otpor ideoološkim, političkim i vojnim prijetnjama sigurnosti. Briselskom ugovoru naknadno su pristupile Danska, Island, Italija, Norveška, Portugal, SAD i Kanada. U aprilu 1949.godine utemeljen je međuvladin, vojni sigurnosni savez 12 partnerskih zemalja. NATO je utemeljen sporazumom članica, koji obuhvata individualana prava i međunarodne obaveze u skladu sa Poveljom Ujedinjenih naroda, s ciljem ostvarenja kolektivne sigurnosti i odbrane, države članice se obavezuju na uzajamnu odbranu u slučaju napada spoljašnjih sila. Od osnivanja brojnost nezavisnih zemalja članica se povećala sa 12 na 29.

U periodu pregovora, konstituisanja NATO organizacije, sovjetska vojna moć je rasla uz podršku

zemalja koje su joj bile naklonjene. U septembru 1949. godine Sovjetski Savez je izvršio prvu probu atomske bombe. Svi ovi događaji rezultirali su trkom u naoružanju i podjelom na dva suprotsavljena vojno-politička bloka NATO i Varšavski blok. Period od kraja II svjetskog rata do raspada Sovjetskog Saveza 1989. godine i ujedinjenja Njemačke je period "hladnog rata" obilježenog konfliktima vodećih sila. U periodu neposredno nakon završetka hladnog rata otvara se pitanje postojanja, NATO organizacije tj. mogućnost njene transformacije.

Zasnovan na demokratskim vrijednostima, NATO je vojno-politički savez zemalja čiji je osnovni cilj sloboda i sigurnost članica. U okviru organizacije obavlja se političko savjetovanje vezano za pitanja odbrane i sigurnosti, na svim nivoima i po različitim pitanjima. Osnovna svrha je sprečavanja sukoba a u slučaju izbijanja istih zajedničko provođenje operacija i upravljanje krizama. U sjedištu NATO organizacije svakodnevno se sastaju civilni i vojni stručnjaci kao i nacionalni predstavnici radi razmjene informacija i savjetovanja pri donošenju odluka, koje su kolektivne a donose se konsensuzom, nakon diskusije i konsultacija. Ovakav način odlučivanja je ključan i primjenju je se od momenta osnivanja NATO organizacije. Proces provođenja konsultacija i donošenja odluka je u nadležnosti NATO Generalnog sekretara. Sukobi se nastoje izbjegći, diplomatskim putem i mirnim riješenjem problema, međutim ukoliko to nije moguće NATO ima vojne kapacitete za upotrebu sile. Operacije se mogu provoditi samostalno ali i u kooperaciji sa drugim zemljama i organizacijama, u skladu sa načelom kolektivne odbrane (Varšavski ugovor, član 5), napad na jednu članicu je napad na sve, ili u skladu sa mandatom UN-a.

Civilna i vojna NATO struktura

Civilnu strukturu NATO organizacije u glavnom štabu čine: nacionalne delegacije, Sjevernoatlansko vijeće, Generalni sekretar i međunarodno osoblje. Vojnu strukturu čine: nacionalni vojni predstavnici, predsjednik Vojnog odbora, međunarodno vojno osoblje, Komanda za konsultacije, komandovanje i kontrolu. Pored ove dvije strukture ne manje važnu komponentu čine brojne NATO organizacije i agencije.

Nacionalna delegacija zemlje članice NATO-a ima status ambasade sa stalnim predstavnikom (ambasadorom) na čelu, koji radi u skladu sa instrukcijama vlastite zemlje, kojima podnosi izvještaje. Nacionalne delegacije čine zaposleni Ministarstva vanjskih poslova ali i ostalih relevantnih ministarstava.

Sjevernoatlansko vijeće (NAC – North Atlantic Council) se sastoji od stalnih predstavnika država članica koji se sastaju najmanje jednom sedmično. Posjeduje vrlo efikasne političke ovlasti i pravo donošenja odluka. Vijeće objavljuje deklaracije i službene izjave objašnjavajući politiku i odluke NATO-a javnosti i državama nečlanicama NATO organizacije, te kao takvo ima veliku javnu važnost. Ovlasti Vijeća proizilaze direktno iz Sjevernoatlanskog ugovora u skladu s kojima ono ima pravo formiranja podređenih tijela za pružane podrške ili preuzimanje određenih zadataka (npr. nuklearna ili vojna planiranja). Na ovaj način se proširuje savjetovanje među članicama, s ciljem učešća svih država članica u kreiranju službene politike i donešenju odluka (konsenzusom) o pitanjima od zajedničkog interesa.

Vijeće čine stalni predstavnici država članica koji uživaju punu podršku svog vojnog i političkog osoblja ili delegacije pri NATO-u. Vijeće tog nivoa naziva se Stalno vijeće. Povremeno Vijeće se sastaje (minimalno dva puta godišnje) i na ministarskom nivou (ministarstva odbrane) ali i na nivou predstavnika vlada ili država u zavisnosti od važnosti pitanja i problema o kojem se raspravlja (npr. NATO sigurnosna politika).

Sjednice Vijeća vodi Generalni sekretar NATO-a ili njegov zamjenik. Pitanja o kojima se raspravlja kao i odluke koje se donose obuhvataju sve aspekte djelovanja NATO-a a zasnivaju se na izvještajima i preporukama odbora, na zahtjev Vijeća. Stalni predstavnici djeluju prema instrukcijama svojih vlada, prenose njihove političke stavove i odluke predstavnicima drugih zemalja a u isto vrijeme svoju državu izvještavaju o odlukama i situacijama koje su od njihovog interesa, pomažući proces donošenja konzensusnih odluka. Pripreme za rad Vijeća vrše podređeni odbori za pojedina područja djelovanja a većinu obavlja Visoki politički odbor kojeg čine zamjenici stalnih predstavnika a po potrebi i stručnjaci iz tih država, zavisno od same teme djelovanja. Zavisno od teme rasprave, odgovarajući odbor biće zadužen za pripremu sastanka Vijeća i provođenje odluka. Visoki politički odbor učestvuje u pripremi tekstova koji su predmet

rasprave Vijeća ali je njegov najvažniji zadatak priprema izjava koje Vjeće objavljuje. Sekreterijat Vijeća je zadužen za provedbu i objavu odluka Vijeća.

Generalniog sekretara NATO organizacije biraju članice organizacije na inicijalni period od četiri godine a njegova se funkcija ima nekoliko značajnih uloga:

1. Predsjedava Sjevernoatlanskim vijećem, Odborom za odbrambeno i nuklearno planiranje, Euroatlanskim partnerskim vijećem, Vjećem NATO-Rusija, komisijom NATO-Ukrajina, grupom za Mediteransku saradnju.
2. U ime zamalja članica istupa i iznosi njihove zajedničke političke stavove kao NATO glasnogovornik.
3. Generalni sekretar je izvršni službenik međunarodnog NATO osoblja, zadužen za njihovo zapošljavanje i nadzor radnih procesa¹⁹.

Međunarodno osoblje čine zaposlenici zemalja članica koje NATO zapošljava direktno ili ih šalju njihove vlade. Oni su savjetodavno tijelo koje pruža podršku nacionalnim predstavnicima na različitim nivoima i slijede odluke odbora.

Unutar *vojna struktura NATO-a*, Vojni odbor (Military committee) predstavlja višu vojnu vlast pod političkim ovlastima Sjevernoatlanskog vijeća i njegovo je glavno savjetodavno tijelo. Čine ga visoki vojni oficiri u svojstvu nacionalnih vojnih predstavnika koji predstavljaju svoje načelnike odbrane (izuzetak je Island kojeg predstavlja civilni službenik zbog neposjedovanja vojnih snaga). Pored stalnog zasjedanja, Vojni odbor se sastaje i na višem nivou, uključujući i strateške komadante NATO-a. Vojni predstavnici koji predstavljaju svoje države, zastupaju interese istih ali su otvoreni za pregovore u cilju postizanja koncenzusa, što podrazumjeva kompromisna rješenja radi interesa Saveza. Vojni odbor je odgovoran za predlaganje potrebnih mjera za zajedničku odbranu NATO područja, primjenu operativnih odluka, savjetovanje o vojnoj politici i strategiji, vođenje vojnih poslova Saveza i uspješan rad agencija Vojnog odbora. Od januara 2001. godine NATO Vojni odbor održava redovne sastanke sa Vojnim odborom EU, u svrhu zajedničkih interesa, sigurnost, odbrana i upravljanje krizama. Predsjedavajućeg Vojnog odbora (Chairmen of the Military Committee) nominiju načelnici odbrane članica ali njegove nadležnosti potiču od

¹⁹ www.nato.int/cps/en/natohq/68147.htm, zadnji pristup 16.juli 2023

Vojnog odbora kojem je odgovoran. Njegove dužnosti su: predstavnik i glasnogovornik odbora, svakodnevni poslovi odbora, instruira direktora Međunarodnog vojnog osoblja (Director of the International Military staff), predstavlja odbor na važnim susretima visokog nivoa pružajući savjete iz domena vojnih pitanja. Međunarodno vojno osoblje (International Military staff, IMS) predstavlja izvršnu agenciju koja pruža podršku Vojnom odboru.

Vojno zapovjedna struktura (Military Command Structure) struktura predstavlja mehanizam koji omogućuje vojno komandnom kadru NATO-a, zapovjedanje i kontrolu nad snagama za zajedničke operacije (pješadija, mornarica i ratna avijacija) zasnovanu na hijarahijskoj strukturi Strateške komade i podčinjenog komandnog lanca. Komandni lanac je ranije bio organizovan s aspekta geografskog područja, s jednom komandom za Evropu i drugom za sjevernoatlansko područje. Naknadno je došlo do reorganizacije, tj. ove dvije komande su se ujedinile i transformisale u jednu operativnu komandu pod nazivom Saveznička komanda za operacije (Allied Command Operation, ACO) i jednu funkcionalnu komandu pod nazivom Saveznička komanda za transformacije (Allied Command Transformation, ACT). ACO predstavlja stratešku komandu za sve NATO operacije dok je ACT odgovoran za kontinuirane promjene vojnih sposobnosti i interoperabilnosti. Prednost ove reorganizacije je sposobnost sistemskog fokusa, lakše i brže preraspodjela vojnih snaga s obzirom na nove izazove.

Vrhovni saveznički komandant za Evropu (Supreme Allied Commander Europe, SECEUR) ima zadatku očuvanja mira, sigurnosti i cjelovitosti zemalja članica Saveza pomoći procjene rizika, vojnog planiranja, organizacije vojnih snaga misija Saveza. U slučaju agresije ili prijetnje agresijom SACEUR provodi vojne vježbe s ciljem: iskazivanja solidarnosti sa članicom, spremnosti očuvanja teritorije Saveza kao i sigurnosti zemalja članica, itd. Zadaci Vrhovnog savezničkog komadanta za transformacije (SACT) imaju više operativni karakter.

NATO nema vlastite nezavisne vojne snage osim vojnih snaga koje članice dodijele za vojne operacije. To znači da u slučaju kada Sjevernoatlansko vijeće odluči pokrenuti neku operaciju, zemlje članice moraju staviti na raspolaganje svoje vojne snage. U određenim slučajevima, ovaj proces vrijedi i za nečlanice Saveza koje na neki način imaju vezu sa NATO-om kroz npr.

Partnerstvo za mir (Partnership for peace, Pfp) i Mediteranski dijalog. Po završetku određene misije, te snage se vraćaju u svoju nacionalnu vojnu strukturu.

Tokom Hladnog rata NATO nije vodio vojne operacije, međutim ubrzo, 1990. i 1991. godine, dolazi do prve operacije čiji je uzrok bila invazija Iraka na Kuvajt. Neposredno nakon toga u aprilu 1993. godine NATO započinje implementaciju u skladu sa Rezolucijom 816, Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih naroda, uspostavljanje zabrane letova nad centralnom BiH a zatim sprovodi novu operaciju o primjeni embargo na oružje i ekonomске sankcije prema Saveznoj Republici Jugoslaviji. Zbog kršenja zone zabrane letova, u februaru 1994. godine, NATO je izvršio prvu ratnu akciju, gađajući avione bosanskih Srba. U aprilu iste godine, UNPROFOR je zatražio novu intervenciju radi zaštite zaštićenog grada Goražde. Zbog genocida u Srebrenici, usljedilo je dvomjesečno bombardovanje vojske Republike Srpske u augustu 1995. godine, što je pomoglo u okončanju rata u BiH tj. dovelo do potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma u novembru 1995. godine.

Pod mandatom UN-a, NATO se kroz mirovnu misiju za očuvanje mira IFOR (Implementation forces), stacionirao u BiH i rasporedio 60.000 vojnika uglavnom iz zemalja članica NATO saveza, koji su većinom dolazili iz Amerike, Velike Britanije i Francuske. 15. decembra 1995. godine Vijeće sigurnosti UN-a je usvojilo Rezoluciju 1031 u skladu s kojom je NATO autorizovan da implementira mirovni dogovor kroz misiju IFOR-a. Odobren je okvirni vojni plan za IFOR i dato odobrenje NATO-u da odmah započne operaciju "zajednički poduhvat" (joint endeavour). IFOR je zamjenio UNPROFOR 20. decembra 1995. godine i preuzeo obavezu osiguranja linija razgrničenja. IFOR-ove snage bile se znatno više naoružane a aktivnosti su sproveđene u skladu sa Rezolucijom 1031. Orginalna misija je trebala da traje godinu dana no međutim zbog dešavanja na terenu to se ubrzo mijenja.

IFOR-ovo operacija "zajednički poduhvat" (joint endeavour) je po mnogo čemu bila specifična, naime bila je prva misija u kojoj su NATO vojne snage bile raspoređene "van područja". Takođe, Francuska je potvrdila svoje daljnje učestvovanje u NATO operacijama. U operaciji su pored 16 članica NATO saveza učestvovali i zemlje iz programa Partnerstva za mir poput Egipta, Malezije, Jordana i Maroko. Posebno je potrebno istaći postignuti dogovor 8. novembra 1995. godine između Sekretara odbrane USA i ruskog ministra odbrane kojim su se ustavovili uslovi za učešće

ruskih snaga u istoj misiji. To je prvi put nakon početka Hladnog rata da su ruske snage angažovana u zajedničkoj vojnoj akciji sa bivšim NATO oponentima. Predviđena dužina trajanje IFOR misije je bila samo godinu dana, međutim radi kontinuiranih tenzija i očiglenom potrebom za održavanjem mira u nestabilnim područjima, NATO donosi odluku o formiranju/transformaciji snaga u Stabilizacijske snage (SFOR, decembar 1996 – decembar 2004) koje će zamjeniti snage IFOR-a i nastaviti misiju.

SFOR su podržale države potpisnice Dejtonskog mirovnog sporazuma u Bosni i Hercegovini. Misija SFOR-a odobrena je rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a čime je započela nova operacija “zajednička straža” (Joint Guard) završila IFOR operacija “zajednički poduhvat”. Misija se transformisala a njen sastav je činila je polovina IFOR snaga sa lakšim naoružanjem. Interesantno je da su u cilju političko-vojnih poruka uvrštene njemačke snage u sastav SFOR-a, što je prvi put nakon II svjetskog rata da učestvuju u nekoj misiji. Planirano je da SFOR misija traje 18 mjeseci međutim prilike na terenu mijenjaju situaciju i misija SFOR-a se produžava na godišnjem nivou.

Misiju SFOR-a, nakon odluke NATO saveza da okonča operacije u BiH preuzima Evropska unija kroz operaciju Althea.

NATO je otvoren prema novim članicama i onima koji mogu doprinijeti sigurnosti sjevernoatlanskog prostora. Novim potencijalnim članicama pruža se pomoći i savjeti kroz Akcijski plan za članstvo, tokom njihove pripreme za pristupanje Savezu. Nečlanice sarađuju sa NATO organizacijom najčešće po sigurnosnom-političkom pitanju, neke od njih, kao što je naprimjer naša zemlja, učestvuju u NATO misijama i operacijama bez mogućnosti odlučivanja kao zemlja članica.

Partnerstvo za mir (Partnership for Peace – PfP)

Partnerstvo za mir je političko-vojni program NATO-a kreiran 1994.godine, s ciljem razvijanja povjerenja, vojne saradnje i regionalne stabilnosti, između NATO organizacije s jedne strane i drugih zaineresovanih zemalja s druge strane.

U zavisnosti je od interesa, potreba i mogućnostima zaineresovane zemlje i NATO-a, regulišu svoj odnos bilateralnim ugovorom razvijajući partnerske programe. Najčešće se radi o zajedničkim akcijama, vježbama, ispunjavanju NATO standarda po pitanju vojne opreme, školovanju kadrova, a postoji mogućnost učešća i u NATO mirovnim misijama. Ovim ugovorom svaka zemlja članica se obavezuje na poštovanje međunarodnog prava, demokratskih principa, osiguranju stabilnosti, jačanju veza unutar saveza, ispunjavanje međunarodnih dogovora kontrole naoružanja, poštovanje Povelje Ujedinjenih nacija i deklaracije o ljudskim pravima, uspostavljanja demokratske kontrole nad oružanim snagama, suzdržavanje od prijetnje silom, riješavanje sporova mirnim putem, transparentnost u planiranju i realizaciji budžeta, itd. Svaka zemlja takođe preuzima značajne političke obaveze. Partnerstvo za mir nije odbrambeni savez između NATO-a i članice, što znači da će se u slučaju prijetnje zemlji članici održati konsulatacije sa NATO organizacijom i odlučiti u eventualnoj odbrambenoj pomoći.

Partnerstvom za mir rukovodi Savjet euroatlanskog parnerstva koji čine 29 članica NATO saveza i 21 članica parnerstva za mir. Programu Partnerstva za mir Bosna i Hercegovina je pristupila 14. decembra 2006. godine nakon potpisivanja Okvirnog dokumenta Partnerstva za mir. Trenutno je u ovaj program pored BiH uključeno još 20 zemalja svijeta²⁰. Bosna i Hercegovina razvija vojnu saradnju sa svojim saveznicima, uključujući NATO i druge zemlje i organizacije, kako bi unaprijedila svoje vojne kapacitete i doprinijela regionalnoj stabilnosti.

Nekoliko ključnih aspekata vojne saradnje BiH sa saveznicima:

---

²⁰www.os.mod.gov.ba/vojno-vojna-saradnja/saradnja-sa-nato

1. BiH je članica Partnerstva za mir, program saradnje između NATO-a i zemalja koje nisu članice NATO-a. Kroz ovaj program, BiH sarađuje sa NATO-om i drugim zemljama članicama u vojnoj obuci, interoperabilnosti i zajedničkim vježbama.
2. BiH redovno učestvuje u vježbama organizovanim od strane NATO-a i drugih saveznika. Ove vježbe omogućavaju vojnicima iz BiH da steknu iskustvo, razmjenjuju znanje i poboljšaju svoje sposobnosti.
3. NATO i druge zemlje pružaju tehničku i logističku podršku BiH za modernizaciju i unapređenje vojnih kapaciteta. Ovo može uključivati donacije opreme i obuku vojnog osoblja.
4. BiH razmjenjuje informacije i obavještajne podatke sa saveznicima kako bi se zajedno suočili sa sigurnosnim izazovima, uključujući borbu protiv terorizma i organizovanog kriminala.
5. BiH sarađuje sa drugim zemljama i organizacijama na regionalnim i globalnim nivou po pitanju sigurnosti a ova saradnja može uključivati i vojne aspekte.

Važno je napomenuti da vojna saradnja BiH sa saveznicima ima za cilj doprineti regionalnoj stabilnosti i sigurnosti kao i podržati BiH u jačanju odbrambenih kapaciteta. Ova saradnja se odvija u okviru političkih i sigurnosnih ciljeva zemlje i njenih saveznika. Saradnja se posebno fokusira na reformu odbrane i upravljanje posljedicama reforme ali se proteže i na odbrambenu politiku i planiranje, odnose između države i vojske, protivzračnu odbranu, komunikaciju, informacione sisteme, krizno upravljanje, planiranje u vanrednim situacijama, obrazovanje i obuku²¹.

Aksijski plan za članstvo (Membership action plan, MAP)

MAP predstavlja NATO program koji obuhvata savjetovanje, pomoć, praktičnu podršku, prilagođenu zemljama koje se žele priključiti Savezu. Pokrenut je 1999.g. na samitu u Washingtonu, s ciljem pripremne pomoći zemljama koje žele da se priključe Savezu. Biti učesnik

---

²¹ www.nato.int/cps/en/natolive

MAP-a, ne znači da je odluka o članstvu nekoj zemlji odobrena. Članice MAP-a podnose godišnje izvještaje/programe o vlastitim pripremama za članstvo, što istovremeno omogućuje Savezu procjenu napretka. Same pripreme za članstvo obuhvataju ekonomski, politički, sigurnosni, odbrambeni i dr. aspekti. Pristupanje BiH NATO-u je uz proces pristupanja EU, najvažniji integrativni proces naše zemlje.

BiH je pozvana da se pridruži MAP-u 2010. godine a domaće vlasti su pozvane da riješe pitanje registracije nepokretne vojne/odbrambene imovine na ime države. Na sastanku u decembru 2018. godine odlučeno je da je NATO spremna da prihvati godišnji nacionalni program BiH u okviru MAP-a s tim da registracija nepokrentne vojne imovine još uvjek ostaje krucialno pitanje.

Protivno odlukama Ustavnog suda BiH, emitite RS-a započeo je knjiženje državne imovine na entitet. Pitanje državne imovine postalo je aktuelno Regulisanje statusa državne tj. vojne imovine je pitanje koje kao prepreka stoji na putu ulaska BiH u NATO. Komplikovan ustavni okvir, koji nije riješio status državne imovine i nivo autonomije entiteta, ostavio je otvoreno pitanje nadležnosti nad državnom imovinom. I pored Odluke Suda po kojoj je pitanje državne imovine u nadležnost države BiH, interpretacija lidera RS-a je da se to može odnositi i na imovinu entiteta. Političari entiteta RS negiraju BiH kao državu, prognoziraju njeno nestajanje kao i ukidanje Oružanih snaga. No međutim, glavni razlozi opstrukcije rješavanja pitanja državne imovine kojom se blokira integracija BiH u NATO je stav Srbije o vojnoj neutralnosti, koji predstavnici RS-a slijede. To znači da sve dok Srbija ne promjeni svoj stav o NATO-u, za RS je ulazak BiH u NATO neprihvatljiv.

I pored reakcije međunarodne zajednice kako bi se ovo pitanje što prije riješilo nedostatak političkog koncensusa i kompromisa BiH političkih lidera je neophodan. Rješavanje ovog pitanja samo je jedan element reformi potrebnih za članstvo.

Ured visokog predstavnika (Office of the High Representative – OHR)

Dejtonski sporazum, Aneks 10. Sporazum o civilnoj provedbi mira, je odredio uslove međunarodne administartivne pomoći u poslijeratnoj BiH, čija se koordinacija provodi putem OHR-a kao vodeće međunarodne institucije. Visoki predstavnik je najviši organ vlasti i izvršni organ koji nadzire provođenje civilnih i političkih aspekata Dejtonskog mirovnog sporazuma. Dobivši bonske ovlasti da nameće i poništava zakonodavstvo, imenuje i razriješava službenike koji ometaju implementaciju Dejtona, Visoki predstavnik je postao oličenje vrhovne vlasti u zemlji. OHR izvještava Vijeće za implementaciju mira (PIC), međunarodno tijelo zaduženo za provedbu Dejtona a putem OHR-a međunarodna zajednica je postala doniosioc odluka. Ne postoji institucija slična OHR-u u drugim post-kofliktnim zemljama koja predstavlja ključ za implementaciju mira i izgradnje države.

Njegov mandat i zadaci precizno su definisani a sastoje se od:

- Nadzor nad implementacijom Mirovnog sporazuma;
- Održavanje kontakata sa stranama potpisnicima Sporazuma u cilju poštovanja civilnih aspekata;
- Koordinacija aktivnosti međunarodnih civilnih organizacija i agencija koje djeluju u BiH;
- Pomoć pri rješavanju eventualnih prepreka u implementaciji civilnog aspekta Sporazuma;
- Učešće na sastancima donatora;
- Periodično izvještavanje Ujedinjenih nacija, Evropske unije, Sjedinjenih Američkih država, Ruske Federacije i drugih zainteresovanih vlada i organizacija o napretku BiH;
- Usmjeravanje rada Međunarodnih policijskih snaga Ujedinjenih nacija (IPTF misija) do okončanja misije 31. decembra 2002.

Pored gore navedenog, najznačajnije aktivnosti OHR-a momentom njegovog osnivanja bile su usmjerene na pružanje humanitarne pomoći, obnovu i izgradnju infrastrukture, uspostavu političkih i ustavnih institucija, promicanje ljudskih prava, povratak izbjeglica, održavanje slobodnih izbora. Akcenat je posebno stavljen na uspostavljanje vladavine prava što predstavlja ključni uslov za napredak u svim drugim oblastima. Primarni zadatak danas je osigurati razvoj BiH u demokratsku održivu zemlju i njen stabilan put u euro – atlanske integracije. S obzirom na

dugotrajno prisustvo u BiH, angažman OHR-a se mjenjao shodno promjenama u političkom životu a u skladu sa interesima i zahtjevima Vijeća za implementaciju mira (eng. Peace Implementation Council – PIC). Ipak princip kojim se OHR vodi u svom angažmanu je koncept preuzimanja odgovornosti lokalnih vlasti i građana za mirovni proces i probleme u zemlji.

Kako bi se dobio sveobuhvatan pregled šta sve čini civilni aspekt provedbe mirovnog sporazuma, od momenta formiranja do danas, slijede grupisane odluke visokog predstavnika koje se tiču svih sfera života u BiH:

- Odluke o državnim simbolima i pitanjima na državnom nivou
- Odluke o ekonomiji
- Odluke o pravnoj reformi
- Odluke za područje Federacije, Mostara i Hercegovačko – Neretvanskog kantona
- Odluke o smjenama i suspenzijama
- Odluke o medijima
- Odluke o imovinskim zakonima, povratku raseljenih i izbjeglica
- Odluke o pojedincima osumnjčenim za ratne zločine.

Pored standarnih struktura svake organizacije, administrativno-finansijski odjel, odnosi s javnošću, odjel za kadrovska pitanja, u sklopu OHR-a se nalaze odjeli koje treba istaknuti a koji su posebno bitni za ovu temu, to su: politički, jedinica za sektor sigurnosti i pravni odjel.

Politički odjel je ključ koordinacije procesa kreiranja međunarodne politike u BiH, savjetodavni odjel visokog predstavnika, ostvaruje saradnju sa svim relevantnim domaćim i međunarodnim partnerima ali učestvuje i u planiranju i organizaciji unutar OHR-a. Politički odjel čine četri pododjela: odjel za strategiju i planiranje, odjel za organe vlasti i parlament, odjel za veze sa međunarodnom zajednicom i odjel za politička/vojna pitanja. Svaki od njih prikuplja, analizira i osigurava visokom predstavniku potrebne informacije iz domena njihovog djelovanja.

Jedinica za sektor sigurnosti vrši interne političke analize i ima savjetodavnu ulogu o funkcionisanju dejtonskih vojno-političkih institucija, odbrane, sigurnosti, obavještajnom djelovanju i javnoj sigurnosti. Ova jedinica je zadužena za praćenje situacije koja bi mogla

negativno uticati na političku klimu, upozorava na specifična pitanja koja zahtjevaju posebnu pažnju Visokog predstavnika, prati sigurnosne incidente koji bi mogli dovesti do ozbiljnih političkih tenzija, pri tome održava mrežu kontakata sa domaćim institucijama i ključnim aktivnim agencijama u BiH.

Pravni odjel je savjetodavni odjel Visokog predstavnika, specifično po pitanju tumačenja Sporazuma za mir u BiH ali pruža i pravne usluge za ostale odjele. Ovaj odjel vrši analizu nacrtu zakona u odnosu na Ustav BiH kao i evopske standarde i praksu ali preuzima i aktivnu ulogu u izradi novih rješenja tako da ostvaruje i blisku saradnju sa domaćim institucijama svih nivoa vlasti.

Visokog predstavnika predlaže Upravni odbor PIC-a a imenovanje potvrđuje Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija. Posljedično, Visoki predstavnik periodično izvještava Ujedinjene narode, EU te druge zainteresovane vlade i strane organizacije, o napretku provedbe mirovnog sporazuma. OHR ima status diplomatske misije a diplomate šalju vlade zemalja članica PIC-a. Sredstva za finasiranje OHR-a osigurava Vijeće za implementaciju mira. Da bi se povećala učinkovitost, izbjegla preklapanja aktivnosti i odgovornosti, 2002. godine uspostavljen je Odbor voditelja vodećih međunarodnih organizacija u BiH, čiji je predsjedavajući visoki predstavnik. Zadatak Odbora je koordinacija aktivnosti međunarodne zajednice. Sastanci na kojima prisustvuju stalni članovi vodećih međunarodnih organizacija OHR, EUFOR, NATO, OSCE, UNHCR, Vijeće Evrope i EU se održavaju svake druge sedmice u Sarajevu. Pored ovih, sastancima redovno prisustvuju i međunarodne finansijske institucije, Svjetska banka, MMF i UNDP.

Visoko predstavnik nema nedležnosti nad međunarodnim evropskim vojnim snagama – EUFOR, ni snagama NATO koje djeluju u BiH, niti može uticati na provođenje vojnih akcija ili komandni lanac. U isto vrijeme uspostavljena je tjesna kordinacija i saradnja između ovih tijela kroz redovne sastanke, u cilju razmjene informacija i savjeta vojno – političke prirode a radi ispunjavanja zadataka predviđenih Sporazumom.

Kako se pokazalo, mirovni sporazum nije precizno definisao mandat Visokog predstavnika, te u početnoj fazi, on nije ni koristio pravno obavezujuća sredstva za uspješnu provedbu mirovnog procesa. Kako bi se to ispravilo, u decembru 1997.g., na sjednici Vijeća za implementaciju mira

održanoj u Bonu detaljno su rastumačena njegova ovlaštenja koja su poznata kao “bonska ovlaštenja”. Njegova nadležnost u dijelu civilne implementacije sporazuma ogleda se u donošenju obavezujućih odluka “kada on smatra da je neophodno”. Pitanja na koja se primjenjuju ove odluke su vezane za: sastanke zajedničkih institucija, donošenje privremenih mjera kada strane ne mogu doći do sporazuma (važe dok organi vlasti BiH ne usvoje odluke), druge mjere vezane za implementaciju sporazuma u BiH i neometan rad zajedničkih institucija. Ove mjere mogu se primjenjivati i na javne službenike, funkcionere koji neopravdano izostaju ili ne izvršavaju dužnosti, što se smatra narušavanjem pravne obaveze Mirovnog sporazuma. Obavezujuće odluke mogu se dakle odnositi na sve nivoe vlasti u BiH, zakone i amandmane entitetskih ustava i državne službenike ili zvaničnike koji sprečavaju mirovni process. Ovlaštenja Visokog predstavnika nekompatibilna su sa međunarodnim demokratskim načelima i standardima što je potvrdila i Venecijanska komisija i okarakterisala kao “fundamentalnu nekompatibilnost s demokratskim karakterom i suverenitetom BiH”. Ova ovlaštenja su takođe predmet stalnih kontradiktornih kritika i tumačenja od strane entiteta, Federacija ih smatra često zakašnjelim i presporim dok za RS ona imaju uvijek negativnu konotaciju. U isto vrijeme ovlati BiH nemaju dovoljan intenzitet i kapacitet za proces integracije, zakonodavni process u BiH je nepotrebno težak i podložan blokadi, po nacionalnoj osnovi, te s toga Visoki predstavnik sa svojim ovlaštenjima sluši kao “sigurni ventil”. Tako npr. u periodu od 1996 do 2007. godine, Visoki predstavnik je nametnuo 112 zakona u oblasti pravosuđa, državljanstva, ličnih dokumenata, izbornog sistema, privatizacije, državne imovine, telekomunikacije, itd.

Mnogo puta je Visoki predstavnik svoje ovlasti koristio u uklanjanju državnih službenika, javnih zvaničnika najviše u sljedećim situacijama: spečavanje provedbe Dejtonskog sporazuma, korupcija, miješanje u pravosuđe i podrška ratnim zločincima, nesaradnja sa Haškim tribunalom.

Delegacija Evropske unije u BiH i Ured specijalnog predstavnika Evropske unije u BiH

Delegacija EU uspostavljena je 1996. godine pod nazivom Delegacija Evropske Komisije a od 2011. godine funkcija šefa Delegacije EU i Specijalnog predstavnika EU (European Union Special Representative – EUSR) je ukomponovana i obnaša je jedna osoba. Pored kabineta ambasadora,

sastoji se od sljedećih sektora: politički, izvršni, pravna služba, komunikacije, ugovaranje, finansije i revizija, operacije, sektor za vladavinu prava i administrativni odjel Delegacije i EUSR. Delegacija EU i EUSR u BiH imaju svoja isturena odjeljenja na teritoriji BiH u Mostaru, Banja Luci i Brčkom, dok je glavno sjedište u Sarajevu.

Osnovni zadaci Delegacije EU su: prezentiranje i pojašnjavanje politike EU, analiza i izvještavanje o situaciji u zemlji, vođenje pregovora, promovisanje interesa EU o zajedničkim politikama, učešće u realizaciji finansijske pomoći EU putem IPA fondova (IPA-Instrument za predpristupnu pomoć).

Vijeće Evropske Unije dodijelilo je mandat Specijalnom predstvniku EU radi jačanja političke podrške u procesu Stabilizacije i prdruživanja kao savjetodavnog organa i podrške institucijama na svim nivoima vlasti, posebno onim koje se odnose na vladavinu prava i reformu bezbjednosti. EUSR ima aktivnu ulogu i u komunikaciji između EU i BIH javnosti, na polju ljudskih prava i sloboda. Preko Visokog predstavnika za vanjsku i sigurnosnu politiku, EUSR izvještava Savjet Evropske Unije.

EU je najveći finansijski sponzor na Zapadnom Balkanu. Delegacija EU u BiH je od 1996.g. realizirala projekte u vrijednosti preko 3,7 milijarde eura u grantovima za rekonstrukciju, obrazovanje, zapošljavanje, transport, poljoprivreda, itd., dok je u posljednjoj deceniji implementirano više od 1000 projekata, vrijednosti skoro milijardu eura grantova²². IPA sredstva dodjeljuju se primarno institucijama ali su dostupna i za druge korisnike kao npr. lokalne zajednice, nevladine organizacije, pravna ili fizička lica, itd. Ova sredstva dodijeljena su kroz do sad tri realizirana IPA paketa pomoći za različite upotrebljene namjene a trenutno je dostupan Paket energetske podrške. Takođe pored redovnih paketa, za hitne situacije (poplave, migracije, Covid) EU je usvojila ad hoc mjere pomoći okviru IPA programa. Pored ovih sredstava BiH dobija značajna sredstva i iz budžetskih izvora, preko lokalnih i regionalnih fondova.

---

²² Brojčani podaci preuzeti sa službene web stranice www.eeas.europa.eu (zadnji pristup 05.august 2023)

Organizacija za saradnju i sigurnost u Evropi (Organization for Security and Co-Operation in Europe – OSCE)

U skladu sa Poveljom VIII UN-a, Helsinškim aktom 1975. godine, osnovana je OSCE organizacija koja vuče korijene iz Konferencija za sigurnost i saradnju u Evropi. Njene aktivnosti se zasnivaju na multidimenzionalnom pristupu (vojno-političkom, ekonomskom i humanitarnom) kao ravnopravnim preduslovima za postizanje i očuvanje sigurnosti. OSCE je najveća regionalna sigurnosna organizacija, preventivni instrument za pitanja sigurnosti i forum za političke pregovore, s ciljem prevencije sukoba, rješenja kriza i postkonfliktne obnove.

Karakteristika OSCE organizacije je sveobuhvatan koncept sigurnosti koji nastoji prevazići odnose među državaama, obuhvatajući povezane sigurnosne dimenzijs: političko-vojnu, ekonomsko-ekološku i ljudsku. OSCE takođe posjeduje vrlo fleksibilna strukturu terenskih aktivnosti ali ne posjeduje vlastite snage ili sredstva ua uspostavu mira (kao npr. NATO ili UN).

U skladu sa Dejtonskim mirovnim sporazumom, Anex 1 b. Sporazum o regionalnoj stabilizaciji, OSCE-e je dobio zadatak koordinacije provođenja mjera za izradnju povjerenja u BiH. To je značilo početak pregovora na visokom političkom nivou pod patronatom OSCE-a u cilju jačanja međusobnog povjerenja i smanjenja rizika sukoba²³. Cilj ovih mjera je bio postizanje ograničenja daljeg vojnog raspoređivanja, uzdržavanje uvođenja stranih snaga, ograničenja lokacija teškog naoružanja i njegovo povlačenje, povlačenje snaga, obaveštavanje u raspuštanju naoružanih grupa, obaveštavanje o planiranim vojnim aktivnostima, kontrola proizvodnje oružja, uspostavljanje veze između vojnih snaga.

Da bi se unaprijedila efikasnost BiH, OSCE podržava razvoj održivog upravljanja sigurnošću, vladavinu zakona u skladu sa međunarodnim standardima. Cilj je ispunjavanje prioriteta i strategija usvojenih na različitim nivoima vlasti.

Uz podršku OSCE-a uspostavljena je komandno-kontrolna struktura Ministarstva odbrane BiH i Oružanih snaga BiH a naknadno i parlamentarni nadzor na državnom nivou putem Ureda parlamentarnog vojnog povjerenstva, Zajedničke komisije za odbranu i sigurnost, Parlamentarne

---

²³ Dejtonski mirovni ugovor, Annex 1b

skupštine BiH i Zajedničke komisije Parlamentarne skupštine BiH za nadzor Obavještajnosigurnosne agencije.

Iz mnogobrojnih aktivnosti koje misja OSCE-a provodi u BiH (ne umanjujući važnost istih) možemo izdvojiti sljedeće aktivnosti, krucijalno važne i osjetljive za BiH bez obzira o kojem periodu njenog ravoja se radi: vojna reforma i saradnja, kontrola naoružanja, borba protiv terorizma, spriječavanje i riješavanje sukoba. BiH kao i svaka druga država može imati velike koristi od povećanog stepena povjerenja građana u sektor sigurnosti za efikasan i pravovremen angažman kao odgovor na savremene sigurnosne izazove.

VOJNOPOLITIČKI INSTITUCIONALNI OKVIR U BIH

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine

Predsjedništvo BiH čine tri člana iz reda konstitutivnih naroda, iz Federacije se biraju predstavnici bošnjačkog i hrvatskog naroda a iz RS-a predstavnik srpskog naroda, u skladu sa izbornim zakonom kojeg donosi Parlamentarna skupština sa trajanjem mandata od četri godine. Izuzetak predstavljaju prvi posljeratni izbori koji su održani u skladu sa Aneksom 3, Dejtonskog mirovnog sporazuma²⁴ i mandatom u trajanju dvije godine.

Članovi Predsjedništva nastoje usvojiti odluke putem konsenzusa ali je pod određenim uslovima odluke moguće donijeti glasanjem dva člana ukoliko se ne može postići konsenzus. Član Predsjedništva koji se ne slaže sa donesenom odlukom može je proglašiti destruktivnom po vitalni interes entiteta iz kojeg dolazi.

Na osnovu Ustava BIH, Predsjedništvo je najviša institucija države. Funkciju kolektivnog šefa države obavljaju predstavnici konstitutivnih naroda BiH, U skladu sa Članom V, Ustava BiH, nadležnosti Predsjedništva su²⁵:

- a) Vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine.
- b) Imenovanje ambasadora i drugih međunarodnih predstavnika Bosne i Hercegovine, od kojih najviše dvije trećine mogu biti odabrani sa teritorije Federacije.
- c) Predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i evropskim organizacijama i institucijama i traženje članstva u onim međunarodnim organizacijama i institucijama u kojima Bosna i Hercegovina nije član.
- d) Vođenje pregovora za zaključenje međunarodnih ugovora Bosne i Hercegovine, otkazivanje i uz saglasnost Parlamentarne skupštine, ratifikovanje takvih ugovora.

---

²⁴ Dejtonski mirovni sporazum

²⁵ Preuzeto sa <http://www.predsjetnistvobih.ba> zadnji pristup 19.08.2023

- e) Izvršavanje odluka Parlamentarne skupštine.
- f) Predlaganje godišnjeg budžeta Parlamentarnoj skupštini, uz preporuku Vijeća ministara.
- g) Podnošenje izvještaja o rashodima Predsjedništva Parlamentarnoj skupštini na njen zahtjev, ali najmanje jedanput godišnje.
- h) Koordinaciju, prema potrebi, sa međunarodnim i nevladnim organizacijama u Bosni i Hercegovini.
- i) Vršenje drugih djelatnosti koje mogu biti potrebne za obavljanje dužnosti koje mu prenese Parlamentarna skupština ili na koje pristanu entiteti.

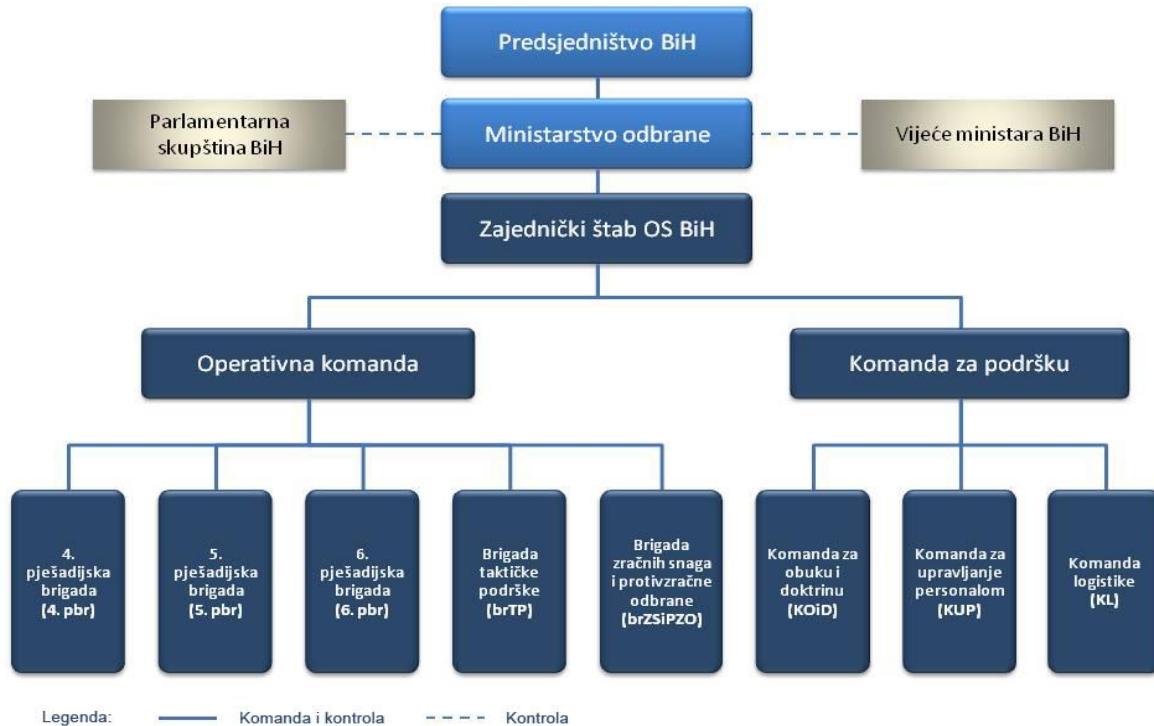
Pored gore navedenih nadležnosti, svaki član Predsjedništva vrši funkciju civilnog komandanta Oružanih snaga koje funkcionišu u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom BiH. Članovi Predsjedništva koji su ujedno i članovi Stalnog komiteta za vojna pitanja, biraju ostale članove istog. Stalni komitet koordinira aktivnosti oružanih snaga BiH.

Sekretarijat Predsjedništva je stručna i administrativno-tehnička služba sačinjen od: samostalnog izvršioca za pitanja odbrane i civilne komande nad Oružanim snagama BiH, Služba za odnose s javnošću, Služba za protokol i ceremonijal, Služba za opšte poslove, Služba za sjednice, Odjel za ekonomsko-finansijske poslove, Odjel za normativno-pravne poslove, Odjel za transport, Odjel za javne nabavke i logistiku i Odjel za ljudske resurse. Na čelu Sekretarijata je generalni sekretar koji ima dva zamjenika.

Ministarstvo odbrane BiH

Kao što je već rečeno Predsjedništvo BiH je vrhovni civilni komandant oružanih snaga BiH. Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine je zaduženo moglo bi se reći s druge strane zaduženo donošenje strategiju i politika odbrambenog sistema.

Grafički prikaz odbrambene strukture BiH²⁶:

Parlamentarna skupština BiH vrši civilnu kontrolu nad Oružanim snagama dok je Zajednički štab OS BiH odgovoran je za planiranje, organiziranje i provođenje direktiva i naredbi ministra odbrane BiH. Operativna komanda OS BiH provodi politike Zajedničkog štaba OS BiH. Komanda za podršku upravlja personalom, logistikom i obukom.

Nadležnosti Ministarstva odbrane:

- stvaranje i održavanje odbrambenog kapaciteta kako bi se osigurala zaštita suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine,
- zastupanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim odnosima vezanim za pitanje odbrane,
- nadzor nad svim subjektima Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,

²⁶ Grafički prikaz preuzet sa www.mod.gov.ba/o_nama/Odbrambena_struktura

- izradu, pregled i ažuriranje odbrambene politike Bosne i Hercegovine koju odobrava Predsjedništvo Bosne i Hercegovine, a usvaja Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine,
- izradu i odobravanje politika i propisa u pogledu organizacije, administracije, obuke, opremanja i upotrebe Oružanih snaga Bosne i Hercegovine,
- osiguravanje da Bosna i Hercegovina poštuje međunarodne obaveze vezane za pitanja odbrane,
- aktiviranje jedinica rezervnog sastava za sve operacije, izuzev planirane obuke,
- razmještaj ili upotrebu bilo kojeg dijela Oružanih snaga izvan Bosne i Hercegovine za sve operacije ili aktivnosti obuke,
- izdavanje instrukcija načelniku Zajedničkog štaba Bosne i Hercegovine za upotrebu ili razmještanje jedinica Oružanih snaga unutar Bosne i Hercegovine za potrebe koje nisu obuka,
- uspostavu postupka za odobravanje vojne pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih katastrofa i nesreća, po ovlaštenjima datim od Predsjedništva Bosne i Hercegovine,
- ustanovljavanje postupka koji osigurava transparentnost funkcija Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine i
- ostale zakonske nadležnosti.²⁷

Oružane snage su najvažniji dio odbrambenog sistema svake države. Odbrambena politika je u skladu sa vanjskom i sigurnosnom politikom BiH, s ciljem stvaranja što sigurnijeg okruženja. Odbrambena politika BiH je zasnovana na sljedećim principima: demokratskoj, civilnoj kontroli vojske uz parlamentarni nadzor transparentnosti procesa, uravnoteženosti snaga mogućnosti u i van BiH, modernizaciji snaga, interoperabilnosti sa NATO-om i integraciji u euroatlanske sigurnosne strukture, saradnji u kontroli naoružanja, izgradnji sigurnosti i povjerenje, izgradnji sistema odbrane. U skladu sa standardima evropskih država, reformom sistema odbrane, uspostavljena je demokratska kontrola Oružanih snaga BiH.

Planiranje odbrane je kontinuiran proces procjene i donošenja odluka koje su od interesa za državu. Time se identifikuju interesi BiH ali i izazovi, prijetnje za sigurnosti, benchmarking vlastitih snaga u odnosu na saveznike i prijetnje, vrše se procjene, određuju prioriteti i ciljevi, razvija se strategija odbrane, određuju finansijski prioriteti. Civilna komanda i kontrola nad Oružanim snagama BiH ostvaruje se putem Predsjedništva BiH a posredstvom Ministarstva odbrane. Nadzor nad oružanim

---

²⁷ [Nadležnosti \(mod.gov.ba\) zadnji pristup 13. augusta 2023](http://mod.gov.ba)

snagama i svim institucijama odbrane vrši Parlamentarna skupština BiH, koja formira odgovarajuće komisije koje se bave specifičnim pitanjima. Kako se za odbranu troše značajni resursi i veliki dio državnog budžeta, transparentnost u procesu planiranja i finansiranja je od izuzetne važnosti. Bosna i Hercegovina je s razumijevanjem prihvatila kolektivnu sigurnost kao osnovu dugoročne vojne strategije a kako bi je ostvarila ključni zadatak je postati članica NATO saveza što joj garantuje očuvanje teritorijalnog integiteta i nacionalnog identiteta. Članstvo u NATO programu Partnerstvo za mir je prvi korak ka punopravnom članstvu u NATO-u i on predstavlja zajedničko opredjeljenje ka saradnji i zajdničkim akcijama. Osnovne vrijednosti programa Partnestvo za mir (promocija ljudskih prava i sloboda, razvoj demokratije, pravda i mir, itd.) prihvatila je i BiH a ispunjavanje ciljeva programa postiže se povećanjem transparentnosti, demokratskom kontrolom oružanih snaga, odbrambenim planiranjem i budžetiranjem, saradjnjom sa NATO-om, kako bi ojačale sposobnosti Oružanih snaga. Bosna i Hercegovina unapređuje usposavljenje bilateralne i multilateralne odnose iz domena odbrane sa svim zemljama koje za to pokazuju interes a pogotovo sa zemljama regiona pokretanjem inicijative u procesu provođenja Sporazuma o regionalnoj kontroli naoružanja. Oružane snage BiH učestvuju u operacijama podrške miru, ispunjavaju međunarodne obaveze BiH, izvršavaju operativne misije, pružaju vojnu odbranu državi i državljanima, učestvuju u borbi protiv terorizma, pružaju pomoć civilnim organima (prirodne nesreće, katastrofe, infrastruktura, medicinska pomoć), uklanjaju neeksplodirana sredstva, riješavanje viškova naoružanja ali i obavljaju reprezentativne dužnosti.

Ministarstvo vanjskih poslova

U skladu sa Ustavom, Predsjedništvo BiH je nadležno za vođenje vanjske politike. Promocija države, zastupanje interesa i nastupanje u ime BiH u međunarodnim odnoscima samo su neki od zadataka koji su regulisani Ustavom, zakonima, odlukama i stavovima. Predsjedništva, Parlamenta, Vijeća ministara i Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine. Bosna i Hercegovina kao međunarodno priznata država surađuje na međunarodnom nivou u regionalnim i globalnim okvirima sa svim državama i međunarodnim organizacijama u skladu sa načelima Povelje UN, dokumentima OSCE organizacije i principima međunarodnog prava.

Vanjska politika BiH zasnovana je na otvorenosti i ravnopravnosti, poštovanju suveriniteta i teritorijalnog integriteta, miroljubivoj saradnji uz uvažavanje obostranih interesa²⁸. U vanjskopolitičkim odnosima BiH djeluje u skladu sa sporazumima i instrumentima koji projizilaze iz članstava u međunarodnim organizacijama i asocijacijama. BiH se zalaže za dijalog i mirno riješavanje sporova. U globalnom kontekstu, BiH učestvuje u borbi protiv terorizma i organizovanog kriminala u okviru Komiteta za borbu protiv terorizma Vijeća sigurnosti UN-a. BIH vodi transparentnu vanjsku politiku s ciljem očuvanja mira, stabilnog i sigurnog državnog razvoja uz uključivanje u integracione tokove.

Bilateralni pravci i aktivnosti vanjske politike BiH: unapređenje saradnje sa susjednim državama, državama članicama Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira, Vijeća sigurnosti UN-a, državama članicama EU, državama članicama Organizacije islamske konferencije. Vanjska politika BiH takođe je usmjerena na regulisanje bilateralnih odnosa iz oblasti privrede, vanjskih ulaganja, kulture, obrazovanja, nauke, tehnologije, itd, radi uključivanja u savremene svjetske tokove. Multilateralni pravci i aktivnosti vanjske politike BiH: pojačati aktivnosti vezane za evropske i transatlanske aktivnosti, približavanje i institucionalizacija odnosa sa EU, podsticanje programa UN-a u BiH, ubrzati prijem BiH u Svjetsku trgovinsku organizaciju, aktivnosti sprovođenja obaveza sa OSCE-om posebno onih iz Sporazuma o regionalnoj saradnji, uključivanje u evroatlanske sigurnosne strukture posebno u NATO, aktivnosti u u okviru regionalne i subregionalne saradnje, saradnja sa članicama Organizacije islamske konferencije, Pokretom nesvrstanih država, kao i sa ostalim značajnim organizacijama i asocijacijama, realizacija postojećih i novih međudržavnih sporazuma sa ciljem ekonomskog razvoja i povećanja privredne razmjene. Posebna aktivnost vanjske politike BiH tiče se zaštite interesa i pomoći BiH građanima i privrednim subjektima u иностранству (konzularna, radno-pravna i imovinska zaštita) kao i liberalizacija viznog režima.

---

²⁸ www.mvp.ba zadnji pristup 16. septembar 2023

BIH ZVANIČNICI O ODNOSU IZMEĐU BIH I EU

Kada je riječ o vojnom i političkom aspektu odnosa između BiH i EU u periodu od 1992. – 2016. gospodin Sifet Podžić, bivši ministar odbrane BiH ocjenjuje da je nakon priznanja i prijema Bosne i Hercegovine u UN bilo očekivano da će doći do zaustavljanja agresije na BiH, međutim, to se nije dogodilo. Došlo je do jačanja agresije zbog kako ističe Podžić, želje tadašnjeg srpskog i hrvatskog rukovodstva da se BiH podijeli. Ocjenjuje da je ta namjera bila podržavana i od dijela međunarodne zajednice.

Pod pokroviteljstvom Evropske zajednice i nekoliko održanih konferencija, poput mirovne konferencije o Jugoslaviji 30. i 31. marta 1992.g. (šesta runda razgovora o konstitutivnim aranžmanima za BiH) pokušalo se iznaći mirovno rješenje sukoba. Dogovoren je da se osnuje radna grupa koja će definisati teritoriju zajednica u sastavu BiH. To je ujedno bio prvi znak nejedinstva politike u samoj Evropskoj zajednici, a posebno između EZ i SAD. Ovakvi stavovi evropskih zemalja i samog lorda Karingtona, koji je ranije bio Generalni sekretar NATO-a, doprinijeli su da NATO u početnim godinama nije imao jedinstven stav prema ratu u BiH. Bivši minister odbrane BiH smatra da se sa intentiviranjem borbe u BiH intenziviralo i nejedinstvo u Evropi. To je dovelo do otvorenog stvaranje blokova evropskih zemalja sa različitim prijedlozima što je dodatno usložnjavalo situaciju u BiH a posebno su se izdvajali francusko-njemački plan, britanski i američki plan. Ističe da su pristrasni odnosi pojedinih članica EU prema pojedinim stranama u sukobu, doprinijeli da agresija na BiH traje tako dugo i da ima tako katastrofalne posljedice. Ocjenjuje i da su različiti interesi evropskih zemalja bili glavni razlog zašto se agresija na BiH nije zaustavila u ranoj fazi. Politička razmimoilaženja u EU normalno su se odrazila i na vojno učešće najprije sa snagama UNPROFOR-a a kasnije i IFOR-a.

Podžić smatra da se nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, od 1996. godine do 2016.g. odnos BiH i EU nije se mnogo promjenio. Tvrdi i da se još uvjek osjećaju tragovi različitih

politika iz perioda rata. Što se tiče vojnog aspekta različitost je, ističe, manje uočljiva samo zahvaljujući tome što mirovnom misijom u BiH rukovodi NATO. Iako je trenutna misija Althea (EUFOR od 2004.g.) evropska misija, ona je uspješna isključivo jer je nadzire NATO.

Najuspješniji odnos BiH i EU prema mišljenju bivšeg ministra odbrane BiH bio je u periodu od 1996.g. do 2008.g. Vanjska sigurnosna opasnost po BiH otklonjena je potpisom Dejtonskog mirovnog sporazuma i raspoređivanjem snaga NATO-a (IFOR) kojeg su činile i vojska zemalja EU članica NATO-a. Ističe da je za samo za godinu dana IFOR je izvršio prioritetne zadatke iz Annex-a 1 Dejtonskog mirovnog sporazuma:

- a) uspostavljene su linije razgraničenja između vojske Federacije i vojske RS
- b) povučene su obje vojske na mirnodopske lokacije, u kasarne
- c) uskladišteno je teško naoružanje u hangare i magacine
- d) zabranjen je boravak dijelova oružanih snaga drugih zemalja na teritoriji BiH.

Međutim, situaciju koju je stvorio IFOR za godinu dana nisu iskoristili civilni organi vlasti za implementaciju civilnog dijela Dejtonskog mirovnog sporazuma, smatra Podžić. Implementacionim snagama (IFOR) mandat je istekao 20. decembra 1996. godine pa su kontrolu provođenja vojnog dijela Dejtonskog mirovnog sporazuma preuzele Stabilizacijske snage (SFOR). SFOR je kroz svoju misiju zaustavio neprijateljstva između do tada zaraćenih snaga Federacije BiH i vojske Republike Srpske, sanirano je mnogo materijalne štete: popravljeni putevi, rekonstruisani mostovi, napravljeni detaljni planovi za uklanjanje mina, izvršena obuka domaćeg personala za uklanjanje mina, pružena je pomoć u pripremi i održavanju izbora kao i pomoć u osiguranju sigurnosnih uslova za povratak izbjeglica, te reorganizaciju, obuku policijskih snaga, podršku u borbi protiv korupcije, itd.

Podžić ističe da su većinu ovih aktivnosti zemlje članice EU preko misije SFOR-a realizovovale uz pomoć Ureda visokog predstavnika (OHR), komesarijata UN za izbjeglice (UNHCR) i drugih međunarodnih organizacija. Ono do čega je došlo u kasnijoj fazi tj. 2005. godine je da je većina zemalja članica EU bila uključena u Reformu odbrane u BiH, kada je napravljen ključni korak i od dvije zaraćene vojske na prostoru BiH, uspostavljene su jedinstvene Oružane snage BiH. Za ove rezultate, smatra Podžić prvenstveno treba zahvaliti NATO-u.

Kada je riječ o pomoći u napretku BiH, Podžić smatra da NATO i EU mogu učiniti više da pomognu BiH u ostvarivanju njena dva ključna vanjsko-politička cilja, a to je punopravno članstvo u NATO savezu i punopravno članstvo u EU. U posljednje vrijeme kako ističe, NATO je to pokazao na primjeru Finske a najvjerovalnije će uskoro i na primjeru Švedske, donekle i na primjeru Ukrajine. Smatra da nije uvijek neophodno proći sve planirane programe NATO integracija da bi se postalo punopravni član NATO saveza, dokaz tome je agresija Ruske Federacije na Republiku Ukrajinu.

Ocjenuje da bi na prostoru države BiH hitno trebalo provesti referendum za punopravno članstvo BiH u NATO te očekuje da bi rezultati referenduma bili pozitivni i da bi BiH mogla postati punopravni član NATO-a. Smatra da su OS BiH i Ministarstvo odbrane BiH spremni na ovaj izazov a da država može obezbjediti dodatna sredstva u budžetu za modernizaciju OS što je trenutno manjkavaost ključnog nosioca NATO integracija tj. OS BiH i Ministarstva odbrane BiH.

Podžić ističe da je glavna prepreka koja koči produbljivalje odnosa BiH sa NATO savezom i EU, političari u BiH, odnosno aktuelna politika u entitetu Republika Srpska. Uprkos tome što BiH ima donesene političke odluke da želi punu integraciju u NATO savez i u EU i nakon što su ova dva vanjsko-politička cilja definisana u svim strateškim državnim dokumentima, vlast entiteta RS započela je blokadu NATO puta BiH, zastupajući tezu da RS po ovom pitanju želi pratiti stav Republike Srbije i po pitanju vojnih integracija zadržati neutralan položaj kao što to zvanično ima Republika Srbija. Ovo je za Podžića glavni razlog zašto BiH već nije punopravna članica NATO saveza. Podsjeća i na to da su zahtjevi za punopravno članstvo usvojila su oba doma Parlamentarne skupštine BiH 2005.g. te da je ta odluka ugrađena u sve strateške državne dokumente, te da nikada na Parlamentu BiH nije pokretano pitanje promjene te odluke. Smatra da odluka koju je nakon toga

usvojila Narodna skupština RS o vojnoj neutralnosti nije relevantna jer Narodna skupština RS nije nadležna za donošenje ovakve odluke. Istimje da se ne smije upasti u zamku da entiteti donose odluku po ovom pitanju, jer pitanje odbrane i vanjske politike je pitanje za koje je nadležno Predsjedništvo BiH a potvrđivanje ovih odluka vrše oba doma Parlamentarne skupštine BiH, što je već realizovano. Ako se po ovom pitanju bude moralo odlučivati na referendumu onda se isti organizuje na cijelom teritoriju države BiH.

Kada je riječ o EU integracijama Podžić smatra da na tom polju trenutno deklerativno nema neslaganja u BiH ali su neophodne velike promjene strateških državnih dokumentata, od Ustava i izbornog zakona do niza drugih zakonskih regulativa, kako bi se zakoni u BiH prilagodili pravnoj stečevini EU. Neophodna je realizacija svih presuda Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu protiv BiH kao i presude domaćih sudova po ovoj tematici.

U ovom trenutku ključno za unaprjeđenje odnosa sa NATO i EU smatra Podžić je promjena trenutne politike u entitetu RS. Istiće da je ta politika osnovna kočnica za ubrzanje integracija u NATO i EU. Kada se obezbijedi ovaj preduslov potrebno je mnogo brže donositi zakone, odnosno prilagođavati pravni sistem stečevinama EU, zaključuje bivši minister odbrane BiH.

ZAKLJUČAK

Evropska Unija je dobila priliku da se iskaže u sferi križnog menadžmenu u Bosni i Hercegovini 90-tih godina. Međutim, iako se očekivalo mnogo EU u tom momentu nije bila sposobna da se upusti niti u borbene niti u mirovne operacije u zemlji što je protumačeno kao znak nesposobnosti tj. nespremnosti za ulogu međunarodnog sigurnosnog aktera. Razlozi takve politike su u nepostojanju zajedničkog stava članica, razlika između nacionalnih politika i politike Unije ali i nepostojanju kapaciteta za bilo kakve akcije. Vojne operacije su bile neminovne a sproveo ih je NATO koji je imao neophodne resurse.

Uz pomoć SAD-a, Dejtonski mirovni sporazum je okončao rat tj. okončao je ratna dejstva, što je bila i primarna zadaća. U njegovim poglavljima, pored Ustava, obuhvaćene su i propisane ostale aktivnosti koje su trebale da unaprijediti proces stvaranja i oblikovanja države. Njime su određene civilne i vojne strukture sa specifičnim misijama i zadacima. Međutim, kretori ovog sporazuma nisu u njega ugradili vremensko trajanje kao ni propisali korake koji slijede nakon što to vrijeme istekne. Neki dijelovi Sporazuma, poput državne imovine ostale su predmet nedoumice i neriješeno pitanje koje sprečava zemlju na putu daljih integracija.

Nakon završenih borbenih aktivnosti EU je svoj fokus u BiH usmjerili na izgradnju mira i jačanja kapaciteta države. EU je u pokazala svoju odlučnost i odgovornost u izgradnji mira u svom susjedstvu, preuzimajući veću ulogu u međunarodnim sukobima ali samo djelimično tj. samo u periodu odsutnosti vojnih akcija. Pokretanje misija EUPM i Althea pokazatelji su da EU mnogo bolje funkcioniše u postkonfliktoj fazi, tj. kada je situacija sigurna. Angažman EU u BiH pokazuje da je Zajednička vanjska i sigurnosna politika EU pogodnija za postkonfliktnu izgradnju mira a uz čiju pomoć su normalizovani odnosi, uspostavljen mir i sigurnost, pokrenuta obnova.

Situacija u svijetu, napetosti među državama i međunarodnim odnosima djeluju na EU kao i na druge međunarodne subjekte. Zajednička vanjska i sigurna politika ima za cilj posticanje međunarodnog razumjevanja, rješavanje sukoba, diplomatskim putem u skladu sa međunarodnim pravilima, razvijanje demokratije i vladavine prava uz poštovanje ljudskih prava i sloboda. Države

članice samo zajedničkim djelovanjem mogu postići veći učinak u međunarodnim odnosima. U cilju pristupanja Evropskoj uniji najvažniji korak za BiH jeste usklađivanje vanjske politike sa EU. Iako se kontinuirano ulaže u razvoj diplomatsko – birokratskih kapaciteta u oblasti vanjske sigurnosne i odbrambene politike, BiH je ostvarila samo djelimičan rezultat. Proces pristupanja EU znači ispunjavanje političkih, ekonomskih i pravnih kriterija. Politički kriterij uključuju usklađenost vanjske politike BiH sa vanjskom politikom EU. Sigurnost i odbrana su sastavni dio poglavlja 31. pregovaračkog klastera. Osim usklađivanja vanjske politike sa EU važno je i usklađivanje zakonodavstva jer će to dovesti do stvaranja moderne evropske pravne države.

Evropska unija koja je sa svojim institucijama i kapacitetima prisutna na teritoriji BiH, nastoji pružiti pomoć BiH na putu u evropsku porodicu kroz pomoć u unapređenju, transformaciji, demokratizaciji, jačanju transparentnosti i vladavini prava, domaćih institucija i procesa. Međutim dimenzija članstva u EU nije samo uslovljena od strane Unije, posvećenost zemlje buduće članice je mnogo važnija. Uspjeh izgradnje mira ne zavisi samo od međunarodnih aktera, prilike u zemlji, kapacitet institucija i politička volja daleko su važniji. Izgradnja stabilnog mira u BiH i njena daljnja integracija može se postići samo konstruktivnom saradnjom između tri frakcije u BiH, razvojem demokratičkih aranžmana da bi se udalji od podjela kao i posvećenosti njenih građana.

Može se zaključiti da su trenutne i završene misije EU u BiH u sklopu zajedničke sigurnosne i odbrambene politike uspješne a lekcije naučene iz ovih misija mogu se koristiti iskustveno učenje za neke druge u cilju efikasnijeg djelovanja ali i sprečavanju negativnih efekata.

Unija djeluje u skladu sa međunarodnim propisima i dogovorima sa državama. Međutim u slučaju nove misije ili operacije vrlo je bitno napraviti procjenu situacije u određenoj zemlji pored onih standarnih koje uključuju: političke, društvene, sigurnosne, napraviti procjenu koje se tiču tradicije, običaja, istorije, kako bi se izbjegli problemi za misiju.

Generalna hipoteza da odnos Bosne i Hercegovine i Evropske unije s vojno - političkog aspekta nije na zadovoljavajućem nivou, s obzirom na mogućnosti koje su postojale i još stoje na raspolaganju, Bosna i Hercegovina te mogućnosti nije iskoristila, se pokazala tačnom. Kao paralelu ovojvome možemo uzeti primjer Hrvatske koja je prošla kroz iste procese kao i BiH, započela integracijske procesa kao i BiH, ali je već zadnjih deset godina u EU. Zašto je to tako?

Više je nego očigledno da nas nacionalni interesi vlastitog naroda, političke nesuglasice, nespremnost na saradnju, kruti stav, čini nefleksibilnim za ustupke i jačanje saradnje u cilju interesa građana BiH.

Često ne postoji ni politička volja u iznalaženju zajedničkog riješenja. Prvenstveno se to odnosi na domaće institucije a čini se da je više nego ikad izražen nacionalni predznak, što može biti itekako opasno. S druge strane, međunarodna zajednica u BiH, civilna i vojna komponenta, zauzela je defanzivnu politiku i djeluje kao savjetodavni organ. Sama činjenica da govorimo o prisustvu i aktivnosti međunarodne zajednice i međunarodnih vojnih snaga, već trideset godina, na teritorije suverene i nezavisne države ukazuje na postojanje neprevaziđenih, teško riješivih problema od cijeg riješanja zavisi integracija BiH u EU i NATO.

BIBLIOGRAFIJA

1. Begić, Kasim (1997), *Bosna i Hercegovina od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, Bosanska knjiga, Sarajevo
2. Bindi, Federiga (2010), *The Foreign Policy of the European Union*, Brookings Institution Press, USA, Washington, D.C.
3. Bose, Sumantra, (2002), *Bosnia after Dayton. Nationalist Partition and International Intervention*, London: Hurst & Company
4. Cameron, Fraser (2007), *An introduction to European Foreign Policy*, Routledge, USA and Canada
5. Džananović-Miraščija, Nedžma (2018), *Uvod u vanjsku politiku Evropske unije*, Sarajevo: Fakultet političkih nauka Sarajevo
6. Džananović Nedžma, Sead Turčalo, (2020) *Sarajevski žurnal za društvena pitanja, Zajednička sigurnosna i odbrambena politika Evropske Unije i Zapadni Balkan*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu
7. Halilović, Safet (2013), *Evropske integracije i Bosna i Hercegovina*, Fakultet političkih nauka Sarajevo
8. Imamović, Mustafa (2006), *Osnove upravno-političkog razvijanja i državnopravnog položaja Bosne i Hercegovine*, Pravni Fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo
9. Janjević, Milutin (2007), *Spoljna politika Evropske unije*, Službeni glasnik Srbije
10. Keukeleire Stephan i MacNaughtan Jennifer, (2008), *The foreign policy of the European Union*, Palgrave McMillan, New York, USA
11. Kmec, Vladimir, (2022), *EU Missions and Peacebuilding*, Routledge Studies in European Security and Strategy: New York
12. Sadiković, Elmir (2014), *Evropa regija – Kohezijska politika Evropske unije i Zapadni Balkan*, TKD Šahinpašić Sarajevo
13. Szewczyk, Bart (2010), *The EU in Bosnia and Herzegovina: powers, decisions and legitimacy*, Institute for Security Studies European Union, France
14. Westlake, Martin (2020), *The European Union's New Foreign Policy*, Palgrave Macmillan, Switzerland

Publikacije:

1. Atlantska inicijativa, *Država i njena imovina: Analiza politika*,
www.atlanskainicijativa.org, zadnji pristup 20.09.2023
2. Džananović, Nedžma (2020), *Globalni i regionalni poredak – Vanske politike na Zapadnom Balkanu*, Friedrich-ebert-stiftung, 2020

Internet stranice:

- http://ba.boell.org/sites/default/files/bih_izmedju_paketa_mjera_za_eu_integraciju_i_izlazne_strategije_mz.pdf
- <http://democratizationpolicy.org/policy-briefs-policy-papers>
- http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp126-The_Western_Balkans_and_the_EU.pdf
- http://europa.eu/pol/cfsp/index_en.htm
- http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Planning_for_EU_military_operations.pdf
- <http://www.un.org/press/en/search/content/Bosnia%20and%20Herzegovina>
- <http://www.mod.gov.ba/files/file/dokumenti/Partnerstvo-za-mir-bs.pdf>
- <http://www.jfcnaples.nato.int/hqsarajevo/about-sarajevo-/nhqsa-mission>
- http://www.euforbih.org/index.php?option=com_content&view=article&id=2821
- http://www.dei.gov.ba/dei/bih_eu/default.aspx?id=9808&langTag=bs-BA
- <http://www.predsjednistvobih.ba/vanj/default.aspx?id=13612&langTag=bs-BA>
- <https://shape.nato.int/page20921139>
- https://www.nato.int/nato-welcome/index_hr.html